

lai ; et anno 870, interfuit concilio Coloniensi. Viennæ sane nullus hac tempestate archiepiscopus

Albinus neque Adalwinus. Ado enim successit Agilmaro anno 859, et obiit anno 874.

597-601 APPENDIX ACTORUM VETERUM

(Quorum in notis facta mentio est.)

I.

EPISTOLA ZACHARIÆ PAPÆ AD THEODORUM EPISCOPUM TICINENSEM.

Ex veteri codice ms. bibliothecæ Regiæ.

Zacharias episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo fratri Theodoro, episcopo Ecclesiæ Ticinensis. Pittacium quod nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod nos sciscitari curasti si liceat filium, cujus pater alterius filiam ex sacro baptismo susceptam, id est spiritualem ejusdem patris filiam, quod dici crudele est, in matrimonio accipere ; quod apud te enormiter asseruisti contigisse. Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet quod Dominus Moysi præcepit dicens : *Turpitudinem patris tui non revelabis, turpitudinem matris tuæ non revelabis, turpitudinem sororis tuæ et turpitudinem filiae patris tui non revelabis. Turpitudinem enim tua est.* Turpitudinem enim revelari dicitur dum a propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multo magis a spiritali patris nostri filia, omni occasione aut argumento seposito, sub nimia restrictione nos **602** cavere convenit, ne in iram divini examinis incidat si quis tali facinori mistus minime restrinxerit frena luxuriæ. Unde et omnes cavendi omnino sunt talis sceleris commistione, ne in reternum pereant. Sed hos qui hujus perniciosæ temeritatis, animæ suæ salutem despicientes, impio se miscuere matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare et pœnitentiæ dignæ submittere ; quatenus ab æterna eruti damnatione, animas eorum lucreris, præstante Domino. De filiis autem qui ex eis nati esse probantur, retulisti, si liceat eos conjugio copulari. Sed hi cur prohibeantur a conjugio, aut pro hujusmodi pœnitentiam agere compellantur, dum ex hoc absque damnatione esse perhibentur, quia non pater pro filio neque filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per prophetam : *Anima patris est mea, et anima filii est mea. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Sed et, frater charissime, de his dixisse sufficiat. Cave autem ne aliter agere subjectis concedas, ne a recto tramite inveniaris deviare.

II.

ADMONITIO SYNODALIS ANTIQUA, A DIACONO POST EVANGELIUM LEGENDA, EPISCOPO ET CÆTERIS IN ORDINE SEDENTIBUS.

Nunc post varias Editiones emendata prodit ex duobus vetustissimis codicibus manuscriptis, uno monasterii Rivipullensis, altero nostro.

Fratres presbyteri et sacerdotes Domini, cooperatores ordinis nostri estis. Nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos autem, locum Eleazari et Ithamaris. Nos vice duodecim apostolorum fungimur, vos ad formam septuaginta discipulorum estis. Nos vero pastores vestri sumus, vos autem pastores animarum vobis commissarum. Nos de vobis rationem reddituri summo pastori Domino nostro **603** Jesu Christo, vos de plebibus vobis commissis. Et ideo, charissimi, videte periculum vestrum. Ammonemus itaque et obse-

A mus fraternitatem vestram ut quæ vobis suggerimus memoriæ commendetis et opere exercere studeatis.

In primis admonemus ut vita et conversatio vestra irreprehensibilis sit, scilicet ut cella vestra sit juxta ecclesiam, et in domo vestra feminas non habeatis. Omni nocte ad nocturnas surgite. Cursu vestrum horis certis decantate. Missarum celebrationes religiose peragite. Corpus et sanguinem Domini cum timore et reverentia sumite. Vasa sacra manibus propriis abluite et extergite. Nullus cantet missam nisi jejunus. Nullus cantet qui non communicet. Nullus cantet sine amictu, alba, stola, fanone, et casula. Et hæc vestimenta nitida sint, et ad nullos usus alios sint. Nullus in alba qua in suos usus utitur præsumat cantare missam. Nullus in ligneo vel in vitreo calice audeat missam cantare. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat. Corporale mundissimum sit. Altare sit coopertum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur nisi capsæ et reliquiæ, aut forte quatuor evangelia, aut pyxis cum corpore Domini ad viaticum infirmis. Cætera in nitido loco recondantur. Missale plenarium, Lectionarium, et Antiphonarium unusquisque habeat. Locus in secretario aut juxta altare sit præparatus ubi aqua effundi possit quando vasa sacra abluuntur. Et ibi vas nitidum cum aqua dependeat, ut ibi sacerdos lavet manus post communionem, ecclesiæ sint bene coopertæ et cameratæ. Et atrium sit sepemunitum. Nullus extra ecclesiam per domos nec in locis non consecratis missam cantet. Nullus solus cantet missam. Omnis presbyter clericum habeat vel scholarem qui Epistolam vel lectionem legat, et ei ad missam respondeat, et cum quo psalmos cantet. Infirmos visitate, et eos reconciliat, et juxta Apostolum oleo sancto inungite, et proprio manu communicate. Et nullus præsumat tradere communionem laico aut femine ad deferendum infirmo. Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munus exigat. Videtis ut per negligentiam vestram **604** nullus infans sine baptismo moriatur. Nullus vestrum sit ebrius vel litigiosus : quia servum Domini non oportet litigare. Nullus arma ferat in seditione ; quia arma nostra debent spiritualia esse. Nullus canum aut avium jocus inserviat. Nolite in tabernis habere. Unusquisque vestrum quantum sapit plebi suæ de Evangelio vel Apostolo die Dominico vel festis diebus annuntiet. Verbum Domini debetis prædicare. Curam pauperum, preregrinorum, et orphanorum habete, et eos ad prandium vestrum invitare. Estote hospitales, ut a vobis alii exemplum bonum sumant. Omni die Dominico, ante missam, aquam benedictam facite, unde populus aspergatur. Et ad hoc solum vas habete. Sacra vasa et vestimenta sacerdotalia nolite in vadium dare negotiatori aut tabernario. Nullus vestrum minus digne pœnitentiam cujuscunque rei gratia ad reconciliationem adducat, et ei testimonium reconciliationis ferat. Nullus vestrum usuras exigat et conductor sui senarii existat. Res et facultates quas post diem ordi-

estram acquiritis, ad ecclesiam ad quam a pertinere sciatis. Nullus sine conscientia u nostro ecclesiam acquirat. Nullus per a secularium ecclesiam obtineat. Nullus iam alterius ecclesiam supplantet. Nullus ad quam titulatus est dimittat, et ad aliam gratia migret. Nullus plures ecclesias te- ad jutorio aliorum presbyterorum. Nulla- i ecclesia inter plures dividatur. Nullus rochianum, nisi in itinere, vel si ibi pla- rit, ad missam recipiat. Nullus in alterius missam cantet absque proprii presbyteri et rogatu. Nullus decimam ad alium per- recipiat. Nullus poenitentem invitet car- ducare et bibere vinum, nisi pro eo ad leemosynam faciat. Nullus praesumat ba- si in vigilia Paschae et Pentecostes, nisi alo mortis. Unusquisque fontes lapideos t si non potest habere lapideos, habeat ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat. B omnibus parochianis vestris Symbolum em Dominicam insinuetis. Jejunium Qua- rorum et Rogationum et Litanie majoris vestris omnimodis observandum **605**

Feria quarta ante Quadragesimam ple- sionem invitate; et ei juxta quali- icti poenitentiam injungite, non ex corde d sicut in poenitentiali scriptum est. Tri- oribus in anno, id est, in Natale Domini, t Pentecosten, omnes fideles ad commu- rporis et sanguinis Domini accedere ad- ertis temporibus conjugatos ab uxoribus exhortamini. Eulogias post missam in stis plebi tribuite. Nullus presbyter in iti- orario vel stola incedat. Nullus vestrum vestibus laicalibus. Nullus rem aut posses- it mancipium ecclesie vendere aut com- ut quocumque ingenio alienare praesumat. niticum et alias festivitates absque ser- a vespera in vesperam celebrare docete. choros mulierum in atrio ecclesie fieri . Carmina diabolica quae super mortuos horis vulgus facere solet, et cachinnos cet, sub contestatione Dei omnipotentis ve- r excommunicatis nolite communicare. s praesumat missam cantare. Sed et plebi s commissis hoc annuntiate. Ad nuptias strum eat. Omnibus denuntiate ut nullus ocpiat nisi publice celebratis nuptiis. Ra- nimodis prohibete, et ut nullus ad proxi- guinis sui accedat, et ut alterius sponsam et. Porcarios et alios pastores vel Dominica issam facite venire. Patrini filioliis suis m et orationem Dominicam insinuent vel faciant. Chrisma semper sub sera sit aut o propter quosdam infideles. Volumus au- de quolibet presbytero si ex ingenuis pa- rit natus, aut ex servili conditione, aut si D i parochia aut de alia natus est aut ordi- ad quem locum praetitulatus. Si servus fuit, chartam libertatis. Si de alia parochia, litteras commendatitias, quas formatam le ministerio etiam vobis commisso vos e curamus, ut unusquisque vestrum, si est, expositionem Symboli et orationem um juxta traditionem orthodoxorum Pa- res se habeat scriptam, et eam pleniter , et inde praedicando populum sibi com- sedulo instruat; si non, saltem teneat l credat. Orationes quoque missarum et res et Canonem bene intelligat. Et si non, Evangelium bene legere possit; et utinam l litteram ejus sensum posset manifestare. um verba et distinctiones regulariter ex m canticis consuetudinariis pronuntiare monem Athanasii episcopi de fide sanctae , ejus initium est *Quicumque vult memo-* PATROL. CXXXII.

riter teneat, et omni die cantet. Exorcismos et orationes ad catechumenum faciendum, ad fon- tem quoque consecrandum, aut reliquas preces su- per masculum et feminam pluraliter et singulariter valeat et sciat distincte proferre. Similiter ordinem baptizandi ad succurrendum infirmis. Ordinem quo- que reconciliandi juxta modum sibi canonice re- servatum, atque ungeni infirmos, orationes quo- que eidem necessitati competentes bene saltem sciat legere. Similiter ordinem et preces in exsequiis atque agendis defunctorum. Similiter exorcismos et benedictiones salis et aquae memoriter teneat. Canticum nocturnum atque diurnum noverit. Com- putum si non majorem, saltem minorem, id est, epactas, concurrentes, regulares, terminos pascha- les, et reliquos, si est possibile, sapiat. Martyrolo- gium et Poenitentiale habeat, ut secundum quod ibi scriptum est interroget confitentem, aut confesso modum poenitentiae imponat. Libellum istum unus- quisque habeat, et frequenter legat, ne oblivioni tradat ea quae sibi sunt observanda. Volumus au- tem, fratres charissimi, quatenus quae nostra per- cepistis traditione, quantum humana petitur infir- mitas, bonis studeatis operibus adimplere. Quod ut memoriter retinere et salubriter peragere valeatis, omnipotens Deus vobis concedere dignetur, cujus regnum et imperium sine fine permanet in saecula saeculorum. Amen.

607 III.

ADMONITIO SYNODALIS NOVA, QUAE POST EVANGELIUM LEGEBATUR AB EPISCOPO SEDENTE IN FALDISTORIO.

Ex Pontificali Romano Augustini Patricii de Pico- lomibus episcopi Pientini.

Fratres charissimi, consacerdotes et cooperato- res nostri. Noverit fraternitas vestra nos, licet indi- gnos, locum tenere Aaron, vos autem Eleazari et Ithamari; nos fungi vice XII apostolorum, vos au- tem LXXII discipulorum: nos pastores vestros esse, vos autem animarum vobis commissarum; nos de vobis, vos autem de plebibus vobis commendatis Domino nostro Jesu Christo rationem esse redditu- ros. Igitur ut in die tremendi judicii inter bonos dispensatores inveniamur, admonemus et obsecra- mus fraternitatem vestram ut vita et conversatio vestra sit irreprehensibilis. In domibus vestris mu- lieres non cohabitent. Omni nocte ad nocturnas ho- ras surgite. Officium vestrum horis certis decan- tate. Missam jejuni tantum, et non in vestibus com- munitibus, sed sacris, amictus, alba, cingulo, mani- pulo, stola et casula, vestimentis nitidis, quae ad alios usus non serviant, parati, devote et religiose celebrate, et in ea corpus et sanguinem Domini no- stri Jesu Christi cum omni reverentia et tremore su- mite. Corporalia et pallae ex lino fieri debent, et sint mundissima; quae et alia lintea ac vasa sacra pro- priis manibus abluite et extergite diligenter. Alta- re sit coopertum mundis linteis saltem tribus di- versis; ad quod nulla mulier accedat. Et desuper nihil ponatur nisi reliquiae ac res sacrae et pro sa- crificio opportunae. Missalia, Gradualia, Llectiona- ria et Antiphonaria vestra sint completa et perfec- ta. Ecclesiae vestrae bene sint coopertae et munda. In sacristiis sive secretariis aut juxta altare majus sit locus aptus ad infundendum **608** aquam ablu- tionis corporalium et linteorum, vasorum, et aliarum rerum sacrarum, ac manuum, postquam sanctum chrisma aut oleum catechumenorum vel infirmorum tractaveritis. Ibi que pendeat vas cum aqua munda pro lavandis manibus sacerdotum et aliorum qui rem sanctam et officium divinum sunt peracturi, et prope linteum mundum ad illas ab- stergendum. Atria ecclesiae sint bene munita. Nul- lus sine scitu et consensu nostro per potestatem saecularem ecclesiam obtineat. Nullus ecclesiam ad quam intitulatus est dimittat, et ad aliam quaestus gratia se transferat. Nullus plures ecclesias, sine ti- tulo et contra sacrorum canonum dispositiones, nan-

cisci presumat. Nullatenus etiam una ecclesia inter plures dividatur. Nullus extra ecclesiam in toris non consecratis, aut calcariibus indutus, vel cinctis extra prudentibus, celebret. Nullus alterius parochianum, nisi itinerantem, et tunc de rectoris sui licentia, ad communionem recipiat. Nullus in alterius parochia absque proprii sacerdotis licentia missam celebret. In celebratione quisque calicem et oblata, non circumlo, aut digitorum vacillatione, ut quidam faciunt, sed junctis et extensis digitis, cruce signet, sicque benedicat. Calix et patena sint aurei vel argentei, non aerei aut aurichalei, vitrii vel lignei. Quisque presbyter clericum habeat vel scholarem qui cum eo psalmos canat, Epistolam, lectionem legat, et in missa respondeat. Ipse quoque presbyter infirmos visitet et reconciliet, et juxta Apostolum propria manu communiceet, et oleo sancto unguat. Nullus presumat tradere communionem laico aut femine ad ferendum infirmo. Nullus pro baptizandis infantibus, sive adultis aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis, primum vel munus exigat. Per negligentiam vestram nullus infans sine baptismo et adultus sine communionem pereat. Nullus vestrum sit ebriosus aut litigiosus. Nullus arma ferat. Nullus canum aut avium jocis inserviat, seu in tabernis bibat. Quisque vestrum quantum sapit de Evangelio, Domino et ceteris festis diebus sue plebi ammonet. Verbum Domini predicat. Curam pauperum, peregrinorum, viduarum et orphanorum habet, ipsosque peregrinos ad prandium **609** vestrum vocat. Estote hospitales, aliis exinde bonum exemplum perhibentes. Singulis diebus Dominicis ante Missam aquam qua populus aspergatur benedicite: ad quod vas proprium habetote. Vasa sacra et vestimenta sacerdotalia nolite negotiatori aut tabernario in pignus dare. Minus digne penitentem cujuscunque rei gratia ad reconciliationem non adducite, nec ei reconciliationis testimonium perhibete. Usuras non exigite. Nec facultates vestras post ordinationem vestram acquisitas alienate, quoniam ecclesie sunt. Nullus etiam res, possessiones, aut mancipium ecclesie vendere, commutare aut quocunque ingenio presumat alienare. Nullus decimam alterius recipiat. Nullus penitentem carnem manducare aut vinum bibere invitet nisi pro eo tunc elemosinam fecerit. Quisque fontes baptismales lapideos habeat bene mundos: quos si habere non poterit, vas aliud ad hoc opus solum deputatum teneat. Omnibus parochianis vestris Symbolum et Orationem Dominicam et jejunia Quatuor Temporum et alia Ecclesie mandata significare observanda. Ante Quadragesimam quarta feria populum ad confessionem admonete, et confessis juxta qualitatem criminis penitentiam injungite. Tribus temporibus in anno, id est, Natalis Domini, Pasche et Pentecostes, omnes fideles accedere ad communionem corporis Domini nostri Jesu Christi invitato, et ne desit quin saltem in Pascha communicent. Certis temporibus conjugatos ab uxoribus abstinere exhortemini. Nullus vestrum rubeis aut viridibus vestibus utatur. Diem Dominicam et ceteras festivitates absque opere servili a vespera ad vesperam celebrari docete. Cantus et choreas mulierum in atrio ecclesie fieri prohibete. Invocaciones super mortuos nocturnis temporibus a vulgo fieri consuetas sub obtestatione Dei omnipotentis vetate. Cum excommunicationis nolite communicare; nec quis vestrum eis vel in eorum presentia celebrare presumat. Quod etiam plebi nuntiate, et quod nullus ex plebe, uxorem domum ducat nisi prius nuptiarum temporibus ab Ecclesia permissis publice fuerint celebrato. Quod nullas ad raptam vel consanguineam; cecidat, aut alterius sponsam ducat omnibus prohibete. Porcos et alios pastores saltem Dominica die faciatis vocari **610** ad missam. Patros ut filios suos, Symbolum, et orationem Dominicam doceant aut doceri faciant exhortemini. Sacramen-

tum eucharistie, sanctum chrismum, et oleum catechumenorum, ac sanctum seu infirmorum in Ecclesia in loco mundo condecenti et securo sub sera et fida custodia diligenter servate. Quisque vestrum expositionem Symboli et orationis Dominicæ juxta orthodoxorum Patrum traditiones penes se habeat, easque, ac orationes missarum, et Epistolas, Evangelia, et Canonem bene intelligat, ex quibus predicandum populum sibi commissum sedulo instruat et maxime non bene credentem. Introitum missæ, orationes, Epistolam, Graduale, Evangelium, Symbolum, et cetera non secreta, alta et intelligibili voce proferat. Secreta vero et Canonem morose et distincte submissa voce legat. Psalmorum verba et distinctiones regulariter cum canticis consuetis intelligibiliter pronuntiet. Symbolum Athanasii de Trinitate et fide catholica memoriter teneat. Exorcismos et orationes ad catechumenas faciendas ac reliquas preces super masculum et feminam pluraliter vel singulariter respective distincte proferat. Ordinem baptizandi et ad succurrendum infirmis, reconciliationis, et commendationis animæ, et in agendis exsequiis defunctorum, juxta modum canonum observet. Exorcismos et benedictiones salis et aque pertinenter legat. Cantum diurnum et nocturnum sciat. Compulum etiam minorem ad inveniendum litteram Dominicalem, tempus intervalli diei Paschæ et majorum mobiliarum festorum non ignoret. Et per hæc et alia bona opera una cum populo vobis credito perpetua beatitudine perfruamini, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.

611 IV.

ADMONITIO SYNODALIS NOVISSIMA, AB EPISCOPO LEGENDA POST EVANGELIUM.

Ex Pontificali Romano.

Fratres dilectissimi et sacerdotes Domini, cooperatores ordinis nostri estis. Nos, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos autem locum Eleazar et Ithamar. Nos vice duodecim apostolorum fungimur, vos ad formam septuaginta duorum discipulorum estis. Nos pastores vestri sumus, vos autem pastores animarum vobis commissarum. Nos de vobis rationem reddituri sumus summo pastori Domino nostro Jesu Christo, vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo, fratres dilectissimi, videte periculum vestrum. Admonemus itaque et obsecramus fraternitatem vestram ut quæ vobis suggerimus, memorie commendatis, et opere exercere studeatis. In primis admonemus ut vita et conversatio vestra sit irreprehensibilis. In domibus vestris mulieres non cohabitent. Omni nocte ad nocturnas horas surgite. Officium vestrum horis certis decantate. Nullus nisi jejunus missam celebret, et non in vestibus communibus, sed sacris, et nitidis, amictu, alba cingula, manipulo, stola, et casula, quæ ad alios usus non serviant. Missas religiose celebrate. Corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi cum omni reverentia et tremore sumite. Corporalia mundissima sint. Vasa sacra propriis manibus abluite, et extergite diligenter. Nulla femina ad altare Domini accedat, nec calicem Domini tangat. Altare sit coopertum mundis linteis, saltem tribus diversis; et desuper nihil ponatur nisi reliquiæ ac res sacræ et pro sacrificio opportune. Missale, Breviarium et Martyrologium unusquisque habeat. Ecclesie vestre sint bene coopertæ et quondam. In sacristiis sive secretariis aut juxta altare majus sit locus preparatus ad infundendum aquam ablutionis corporalium **612** et vasorum sacrorum ac manuum postquam sanctum chrismum aut oleum catechumenorum vel infirmorum tractaveritis; ibique pendeat vas cum aqua munda pro lavandis manibus sacerdotum et aliorum qui rem sanctam et officium divinum sunt peracturi, et

prope linteum mundum ad illas abstergendum. Atria ecclesie sint bene munita. Nullus sine scitu et consensu nostro per potestatem secularem ecclesiam obtineat. Nullus ecclesiam ad quam intitutus est dimittat et ad aliam quaestus gratia se transferat. Nullus plures ecclesias sine titulo et contra sacrorum canonum dispositiones nancisci praesumat. Nullatenus etiam una ecclesia inter plures dividatur. Nullus extra ecclesiam in locis non consecratis celebret. Nullus alterius parochianum absque proprii sacerdotis licentia ad communionem recipiat. Nullus in alterius parochia absque proprii sacerdotis licentia missam celebret. In celebratione quisque calicem et oblata, non circulo aut digitorum vacillatione, ut quidam faciunt, sed iunctis et extensis digitis cruce signet; sicque benedicat. Calix et patena sint aurei vel argentei, non aerei aut aurichalcei, vitrei, vel lignei. Quisque presbyter clericum habeat vel scholarem qui cum eo psalmos cantet, Epistolam et lectionem legat, et in missa respondeat. Ipse quoque presbyter infirmos visitet et reconciliet, et juxta Apostolum propria manu communicet, oleo sancto inungat. Nullus praesumat tradere communionem laico aut feminae ad deferendum infirmo. Nullus pro baptizandis infantibus, sive adultis aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis praemium, vel munus exigat. Per negligentiam vestram nullus infans sine baptismo et adultus sine communionem pereat. Nullus vestrum sit ebriosus aut litiginosus. Nullus arma ferat. Nullus canum aut avium jocus inserviat. Nullus in tabernis bibat. Quisque vestrum quantum sapit de Evangelio, Dominico et caeteris festivis diebus suae plebi annuntiet. Verbum Domini praedicate. Curam pauperum peregrinorum, viduarum et orphanorum habete, ipsosque peregrinos ad prandium vestrum vocate. Estote hospitales, aliis exinde bonum exemplum praebentes. Singulis diebus Dominicis, ante missam, aquam qua populus aspergatur **613** benedicite: ad quod vas proprium habete. Vasa sacra et vestimenta sacerdotalia nolite negotiatori aut tabernario in pignus dare. Minus digne poenitentem cujuscunque rei gratia ad reconciliationem non adducite, neque ei reconciliationis testimonium perhibete. Usuras non exigite. Nec facultates vestras post ordinationem vestram acquisite alienate, quoniam ecclesiae sunt. Nullus etiam res, possessiones, aut mancipium ecclesiae vendere, commutare, aut quocunque ingenio praesumat alienare. Nullus decimam alterius recipiat. Nullus poenitentem carnem manducare aut vinum bibere invitet, nisi pro eo tunc elemosynam fecerit. Quisque fontes baptismales lapideos habeat bene mundos; quos si non habere poterit, vas aliud ad hoc opus solum deputatum teneat. Omnibus parochianis vestris Symbolum, et Orationem Dominicam insinuate. Jejunia Quatuor Temporum et alia Ecclesiae mandata significare observanda. Ante Quadragesimam quarta feria populum ad confessionem invitate, et confessis juxta qualitatem criminum poenitentiam injungite. Tribus temporibus in anno, id est, Nativitate Domini, Pascha et Pentecoste, omnes fideles accedere ad communionem corporis Domini nostri Jesu Christi admonete, et ne omittat quin saltem in Pascha communicet. Certis temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus exhortamini. Nullus vestrum rubeis aut viridibus aut laicalibus vestibus utatur. Diem Dominicam et caeteras festivitates absque opere servili ad vespera in vesperam celebrari docete. Cantus et choreas mulierum in atrio ecclesiae prohibete. Incantationes super mortuos nocturnis horis a vulgo fieri consuetas sub contestatione Dei omnipotentis vetate. Cum excommunicatis nolite communicare; nec quis vestrum in eorum praesentia celebrare praesumat, quod etiam plebi nuntiate. Et nullus ex plebe uxorem domum ducat, nisi prius nuptiae

temporibus ab Ecclesia permissis publice fuerint celebratae. Quod nullus ad raptam vel consanguineam accedat, aut alterius sponsam ducat, omnimodis prohibete. Porcarios et alios pastores saltem Dominica die faciatis venire admissam. Paternos ut filios symbolum et orationem Dominicam doceant, aut doceri faciant. **614** exhortamini. Sacramentum eucharistiae, sanctum chrisma, et oleum catechumenorum, ac sanctum, seu infirmorum, in ecclesia, in loco mundo, condecanti, et securo, sub sacra et fida custodia diligenter servate. Quisque vestrum expositionem Symboli et orationis Dominicae juxta orthodoxorum Patrum traditiones penes se habeat, easque atque orationes missarum, et Epistolas, Evangelia, et Canonem bene intelligat, ex quibus praedicando populum sibi commissum sedulo instruat, et maxime non bene credentem. Introitum missae, orationes, Epistolam, Graduale, Evangelium, Symbolum, et caetera non secreta, alta et intelligibili voce proferat. Secreta vero et Canonem inrose et distincte submissa voce legat. Psalmorum verba et distinctiones regulariter cum canticis consuetis intelligibiliter pronuntiet. Symbolum sanctis Athanasii de Trinitate et fide catholica memoriter teneat. Exorcismos et orationes ad catechumenos faciendos ac reliquas preces super masculum et feminam pluraliter vel singulariter respective distincte proferat. Ordinem baptizandi, et ad succurrendum infirmis, reconciliationis, et commendationis animae, et in agendis exequiis, defunctorum, juxta modum canonicum observet. Exorcismos et benedictiones salis et aquae pertinenter legat. Canticum diurnum et nocturnum sciat. Computum etiam minorem ad inveniendum litteram. Dominicalem, tempus intervalli diei Paschae et majorum mobilium festorum non ignoret. Volumus autem, fratres dilectissimi, qualenus quae nostra percepistis traditione bonis studeatis operibus adimplere, praestante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est honor et gloria in saecula saeculorum.

615 V.

ORDO AD CELEBRANDUM SACROS ORDINES SECUNDUM LIBRUM FRATRIS DANIELIS CARMELITAE MOTENSIS EPISCOPI.

Ex veteri codice ms. Bibliothecae regiae.

Episcopus, indutus plenis pontificalibus, cum debito ministrorum ordine missam dicturus, ad altare procedat. Et dicta prima collecta, vocentur ordinandi hujusmodi per se vel per alium. Ad titulum sanctae Mariae de Domo, ostiarii, lectores, exorcistae, acolythi, ordinandi procedant. Et sic fit ad omnes gradus ordinandos. Et sedens super sedem suam legat vel per alium legi faciat prohibitionem istam.

Auctoritate Domini nostri Jesu Christi et Ecclesiae interdicimus publice et prohibemus districte in virtute Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et sub poena excommunicationis et anathematis, ne aliquis patiens aetatis defectum vel natalium ad sacros ordines ausu temerario accedere nunc praesumat. Nullus nisi a nobis praecipuus. Nullus servus, nisi libertati a suo Domino restitutus. Nullus per falsas litteras et sine licentia sui episcopi vel praelati. Nullus qui contraxit cum aliqua per verba de praesenti. Nullus apostata. Nullus excommunicatus. Nullus per saltum. Nullus bigamus. Nullus irregularis. Nullus Simoniacus. Nullus epilepticus, vel aliquo membro mutilatus, vel corpore enormiter vitiatus, vel aliqua infirmitate incurabili praegravatus. Item quaecunque aliud legitimum non habuerit impedimentum, nisi prius fuerit secum misericorditer dispensatum. Item ne quis ad susceptionem illius ordinis se ingerere praesumat qui non fuerit canonicè examinatus. Et ne uno ordine suscepto, alium sine licentia debita recipere praesumat, et absque fraude quacunquē.

616 VI.

VETUS CONFESSIO POENITENTIUM

Ex veteri codice ms. bibliothecæ Colbertinæ.

Incipit confessio poenitentium.

Multitudinem criminum et enormitatem scele-
rum meorum expavescens, et de tua pietate atque
ineffabili misericordia confidens, tibi Creatori et
Redemptori meo, qui veniam et indulgentiam post
reatum per puram et lacrimabilem confessionem
assequi promisisti, confiteor quia in peccatis na-
tus, atque in peccatis per omne tempus vitæ meæ
cogitando, loquendo, et operando hætenus sum
conversatus. Operibus enim ac pompis diaboli,
quibus in baptismo abrenuntiaveram, iterum ipso
suadente me subdidi et postmodum turpiter sem-
per et desidiose vixi.

De superbia.

Ac primo omnium de superbia, quæ radix om-
nium malorum est, mores et vitam atque actus
meos pessime inquinavi, et per superbiam contra
Deum et contra religionem ac propositum meum
in verbis, in cogitationibus, in operibus, in desi-
deriis, in incessu, et in cæteris omnibus modis,
quos enumerare non valeo, graviter me in cons-
pectu Dei deliquisse confiteor.

De inani gloria.

De inani gloria etiam multis modis me deli-
quisse et quotidie delinquere confiteor, pro qua
assidue in peccatis meis mundi gloriam et sæcu-
lares dignitates ac delectationes ultra modum am-
plector et concupisco, et per eam in cæteris vitiis
quæ ex illa nascuntur, id est, in inobedientia
mandatorum Dei et seniorum ac magistrorum jus-
sionibus inobediendo, et in jactantia animum **617**
in multis vanitatibus extollendo, et in hypocrisi
aliud corde retinendo, et aliud ore manifestando,
et in contentione inutiliter contra rationem inten-
dendo, et in pertinacia in his quæ non oportet
procaciter persistendo, et in novitatum præsump-
tionibus novas et ante inconsuetas res præsu-
mendo, graviter me peccasse confiteor.

De invidia.

De invidia vero, per quem diabolus primum ho-
minem decepit, et per quam mors in orbem ter-
rarum introivit, præ omnibus hominibus reum me
et sceleratum esse confiteor: quia aliorum bonis
invidendo, et de eorum utilitatibus dolendo, ani-
mos sæpe contristavi, et in quibuscunque potui,
illorum prosperitatibus nocui. Et si nocere non
potui, invidiose tamen tuli. Et per eam in cæteris
vitiis quæ ex illa oriuntur, in odio, contra multos
inimicitias et odia in corde retinendo, et in exulta-
tione, in adversis proximorum de contrarietatibus
et impedimentis illorum exultando, multi-
pliciter me peccasse recognosco et confiteor.

De ira.

De ira quoque multoties me peccasse et reum
esse scio et confiteor, quia illatas ab aliis leviter
injurias æquo animo, ut debueram, non sustinui,
sed ad iracundiam et vindictam, in quantum po-
tui, et meum et aliorum animos provocavi, et per
hanc in cæteris vitiis quæ ex illa oriuntur, id est,
in rixis ad jurgia et contentiones non solum me
sed et alios excitando, et in tumore mentis contra
aliorum levissimas et humiles querelas animum
superbe inflammando, et in contumeliis calum-
nias aliis inferendo, et indignationis de his quibus
non oportebat indignando, et in blasphemis mul-
tos sine causa iracundiæ blasphemando, satis gra-
viter in conspectu Dei me deliquisse recognosco et
confiteor.

De tristitia.

De tristitia etiam non mediocriter me peccasse
scio **618** et confiteor; quia inutiliter et sine cau-
sa plerumque me contristavi: et cum de peccatis
meis tristis et mœrens esse debui, de vanis et ni-

A hil utilitatis habentibus rebus tristitiam habui. Et
per hanc in cæteris vitiis quæ ex illa nascuntur,
id est, in malitia, malam voluntatem contra mul-
tos habendo, et in pusillanimitate, vigorem et for-
titudinem animi præ tristitia amittendo, et in de-
speratione, de pietate et misericordia Dei despe-
rando, et in torpore circa Dei præcepta, inten-
tionem ac studium in mandatis Dei non habendo, et
in vagatione mentis erga illicita, otiositatem sec-
tando, et rebus illicitis mentem occupando, mul-
toties me peccasse confiteor.

De ventris ingluvie.

De ventris vero ingluvie satis periculose et dam-
nabiliter me peccasse et quotidie me peccare con-
fiteor, quia ultra modum et supra quam necessi-
tas et indigentia corporalis exposcat, in sumendo
cibum et potum ventrem hætenus ingurgitavi, et
quotidie ingurgitare non omitto, et unde mihi et
aliis multis indigentibus satisfacere potui, solus
præ nimia edacitate et ingluvie consumpsi. Et ideo
per hanc in cæteris vitiis quæ ex illa oriuntur, id
est, in inepta lætitia, de vanitatibus lætando et
gaudendo, et in scurrilitate, jocos et risibus stu-
dendo et delectando, et in multiloquio, ea quæ ad
utilitatem non pertinent multipliciter loquendo, et
in hebetudine sensus, mentis intelligentiam præ
nimia cibi et potus voracitate amittendo, multum
graviter me peccasse confiteor.

De avaritia.

De avaritia etiam gravissime reum me esse con-
fiteor, qui contra præceptum Dei et habenda ni-
mis concupivi et concupisco, et habita nimis avare
retinui et retineo, et proximorum necessitatibus et
indigentis non ita subveni et ministravi sicut de-
bui et potui. Et per hanc in cæteris vitiis quæ ex
illa oriuntur, id est, in proditione aliorum, et ma-
xime senioris secreta et occulta prodendo ac ma-
nifestando, et in fraude, **619** aliorum res furtim
auferendo, et in concupiscendo, et in fallaciis men-
dacia inveniendo et proferendo, et in perjuriis, no-
men sanctum Dei ac sanctorum illius invocando
et perjurando, et in inquietudine, quietum et tran-
quillum animum non habendo, et in obdurations
cordis contra misericordiam, eleemosynarum sci-
licet largitionem in pauperibus ut debueram et po-
tueram non erogando, satis graviter me peccasse
et quotidie peccare confiteor.

De luxuria.

De luxuria quoque ultra omnes homines, et ultra
quam mens humana comprehendere possit, me
reum esse et sceleratum confiteor; quia postquam
ad illam ætatem perveni qua hoc malum perpe-
trare potui, aut perpetrare volentibus consentire,
nimie suadente diabolo turpiter semper et luxu-
riose ac sodomitice vixi, et templum corporis mei
de opere iniquitatis et scelere sodomitico, alios
ipse maculando, et me commaculare volentibus
consentiendo, turpissime et dictu ipso nefandissi-
me et miserrimus et flagitiosissimus inquinavi.
Et per hanc in cæteris vitiis quæ ex illa nascun-
tur, id est, in cæcitate mentis, ea scilicet quæ uti-
lia et necessaria erant non intelligendo, et in in-
consideratione, leviter et lasciviose atque inconsi-
derate multa faciendo, et in inconstantia stabili-
tatem et constantiam in operibus bonis non ha-
bendo et in præcipitatione, præcipitato animo et in-
consulte multa operando, et in amore, ultra quam
debui delectationes et desideria carnis meæ et vo-
luntates proprias quærendo et adimplendo, et in
odio Dei, præceptis ejus resistendo, et eum ul-
Deus diligendus est non diligendo, et in affectu
presentis sæculi, amorem videlicet et desiderium
in secularibus et carnalibus studiis ultra quam
oportebat insigendo, et in horrore ac desperatione
futuri sæculi, de futura scilicet vita non cogitando
nec decertando.

non solum in his, sed etiam in aliis omnibus hic memorata non sunt, graviter et infeliciter in conspectu Dei me peccasse et deliquisse iteor, ac nisi divina mihi misero subveniat misericordia, omnimodis **620** me cogitatione, locutione, opere ac voluntate perditum esse scio. Et ante quam terra cum Dathan et Abiron me rebeat, et ante quam ignis cœlestis cum Sodomis me exurat, ad te Dominum Deum et creatorem meum, qui non vis mortem peccatoris, sed ut erretur et vivat, confugio, et ad te, qui latroni tunc credenti, et publicano ac meretrici confibus pepercisti, veniam et indulgentiam humiliter exposco. Ne confundas, piissime, faciem meam, non derelinquas me in manibus quaerentium animam meam; sed respice propitius et **di** me miserum et peccatorem clamantem et urgentem ad te. Aperi sinum pietatis ac janua misericordiae tuae, et resuscita mortuum in vitam, vivifica sepultum in delictis, et ne abjicquam ad imaginem tuam creare et pretioso tui sanguine redimere dignatus es. Tu poenitentiam veniam promisisti, tu majus gaudium es caelis super uno peccatore poenitentiam agentem super nonaginta novem justis asseruisti, et sanctum prophetam tuum nobis promisisti in unaquaque die peccator conversus fuisset, tenda ei essent peccata sua. Quapropter orationes tuas teneo, de promissionibus tuis confido, cum tota spe ac securitate ad immensam misericordiam tuam confugio. Parce malis meis, peccatis, et sceleribus. Major est misericordia tua quam miseria mea. Exaudi, Domine; placare, Domine, attende et fac. Inclina, Deus meus, aurem tuam, et audi orationem meam. Aperi oculos tuos, Domine, et vide contritionem meam. Quamvis peccator sum, amen creatura tua sum, unigeniti Filii tui misericordiae redemptus sum. Non sum tibi vilis ad redimendum. Sed **ere** propitius et indulge. Per eundem.

Alia oratio.

Deus, expelle a me stultitiae notitiam et dona mihi sapientiae diem. Orire veritatis notitiam, de profundissimis naturae tuae sinibus in intellectum superantibus appare in æthemio mei, super terram cordis mei. Exstingue a me cogitationum et phantasmata vanarum cogitationum mearum. Crea prolem intelligentem in utero mentis meae. Effunde misericordiam tuam super aquas infirmitatis meae, ut non des ad te, conformis Filii tui, videam te per misericordiam sub te. O tu, purissima veritas, tu vincis me, tu vana et fluxa et caduca, nihil visum falsa et corporea plasmata. Per me nihil inveni mors et abyssus tenebrosa et imperfecta. Quam quantum sum, in te vivo quantum vite intelligo quantum intelligo. Quia tu es misericordia, intelligentia, essentia summa, vita summa, et Filius, et Spiritus sanctus, unitas trinitas simplex, infinita in se sine fine, Deus in saecula saeculorum. Amen.

VII.

MISSA PRO TRIBULATIONE.

veteri codice ms. bibliothecae Colbertinae.

a competente fiant litaniae, cantu rei concordati.

Deinde missa: Reminiscere miserationum. Introitus: Ad te, Domine, levavi animam meam. Responsorium: Deus, in te confido.

Oratio.

Deus, qui contritorum non despicias gemitum, et infirmorum non spernis affectum, adesto nostris precibus, quas pro tribulatione effundimus, eadem clementer suscipiens, tribus ut quidquid in nobis diabolicae atque humanae moluntur infirmitates, ad nihilum redigantur, ut nullis insectibus læsi, sed erepti de omni tribulatione et

angustia, læti in Ecclesia tua sancta gratias jugiter referamus. Per Dominum.

Graduale: Adjutor. Versus: Quoniam non.

622 *Lectio Danielis prophetae.*

In diebus illis oravit Daniel dicens: Domine Deus, ne despicias populum tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum et Isaac servum tuum et Israel sanctum tuum, quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas cœli et sicut arenam quae est in littore maris. Quia, Domine, imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra; et non est in tempore hoc princeps et propheta et dux, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus..... *Cætera desunt.*

VIII.

LITTERÆ JONÆ EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS DE DOTE ET CONSECRATIONE ECCLESIAE MONTIS BUZINI.

B *Ex veteri chartulario ecclesiae Augustodunensis.*

In nomine Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, Jonas, præveniente divina misericordia Augustodunensis episcopus. Notum sit omnibus fidelibus sanctae Ecclesiae tam presentibus quam futuris quia venerabilis vir Reimbodo cum filio suo, cujus vocabulum est Lifericus, tactus divina clementia, cum consultu prædecessoris nostri Althei episcopi capellam in pago Augustodunense, in vicaria Isiotrense, in loco qui dicitur Montem Buzinum, ex propriis rebus ædificantes, atque ad perfectum usque perducetes, deprecati sunt nostram benevolentiam qualiter eandem capellam, eorum opere constructam, ecclesiastico ordine ad persolvendum jugiter divinum officium solemniter consecrarem. Nos ergo benevolam eorum **623** intentionem et humillimam petitionem considerantes, legibus canonicis dotem requirere procuravimus, unde digne domus Dei sustentaretur. Quod devotissima voluntate juxta nostri hortaminis constitutum adimplentes, pro Dei amore et sanctorum ipsius veneratione de rebus proprietatis suae, secundum quod ratio dictabat, eidem loco nobiliter contulerunt, sicut inferiora demonstrant. Quorum rationabili et laudabili petitione percepta, ecclesiastico ordine consecrare in opus Dei omnipotentis censuimus, atque in honore et veneratione sancti Sebastiani martyris et cæterorum sanctorum, Idibus Octobris Deo auctore solemniter officio dedicavimus. Ego itaque Ragamboto, cum filio meo Hilferico, juxta consilium et considerationem Domini et venerabilis jamdicti Jonæ episcopi, præfatam capellam pro amore Dei et animae nostrae remedio rebus proprietatis nostrae dotamus atque in perpetuo dotatam esse volumus. Quamobrem ad usus et ministerium præfatæ basilicæ, quam pro Dei amore construximus et consecrare rogavimus, donamus atque in perpetuo do..... esse volumus, hoc est, in circuitu basilicæ, ante introitum ipsius, campum ad unum modium qui est subter fossatum, pertinentem usque ad mortuam guttam, et ad partem orientalem terram arabilem cum prato et superposito ad modios v, salvato atrio ipsius ecclesiae. Similiter mansum quem Bernoinus tenet, cum jamdicto servo et conjuge sua vocabulo Bertildis ac prole eorum, cum omnibus suis terminationibus, donamus in integrum, et alium mansum in ipso pago vel in ipso agro in villa nuncupante Villarum, quem de Almaro per titulum venditionis Hilferico avo nostro conquirente nobis obvenit, cum ancilla nomine Leobertane et prole ejus, pari ratione eidem loco cedimus cum omnibus adjacentiis suis et superposito, et quicquid ad eum aspiciat, aut aspiciere videtur. Cedimus etiam et pratum ad honorem præfatæ capellæ de Abulmaro conquisitum. Hæc omnia superius nominata in honorem Dei omnipotentis et veneratione sanctorum ejus, quorum memoria et virtus ibi recolitur,

ad usus et supplementum jam sepius nominatae basilicae cedimus, atque de jure nostro in jure et proprietate ipsius et rectorum **624** ejus transfundimus, et perpetualiter deservitura concedimus. Et ut ab omni tempore libera et quieta in Domini servitium valeat permanere, perfecta et plenissima voluntate tam capellam quam et res ad ipsam aspicientes matri ecclesiae sancti Nazarii, et rectorum ipsius contradimus, et jure ecclesiastico subiectam atque aeternaliter mancipatam esse decernimus; ita ut in omni ordinatione et dominatione faciat inde episcopus et ministri ejus legibus ecclesiasticis veluti de aliis rebus eidem matri ecclesiae collatis. Ea videlicet conditione, ut dum nos vel unus legalium heredum propinquior superstites apparuerimus, non tam jure dominationis et hereditatis quam defensionis et protectionis in mundum omnino tempore vite nostrae habere valeamus, persolventes partibus sancti Nazarii ipso die Cenae Domini, quando chrisma conficitur, libram cere annis singulis. Dum vero nos aut quilibet ex successoribus heredum nostrorum praefatam capellam cum omni integritate rerum suarum ad honorem ecclesiae possidendo conservaverit, et custodiendo possederit, censumque synodalem partibus sancti Nazarii tempore fixo persolverit, nulla sit licentia episcopo aliqua forte stomachatione vel cupiditate commoto jus hereditatis nostrae vel successorum nostrorum alienare, aut in suos usus retorquere, aut perturbare. Si quis vero, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi aut quilibet ex heredibus nostris, vel ulla emissa persona, contra hanc nostrae donationis dotationem tergiversando aliquam calumniam generare domui Dei et inferre voluerit, vel ejusdem ecclesiae res dividere, aut in suo diabolica cupiditate inflammatus retorquere tentaverit, aut de suprastatuto censu tardus aut negligens apparuerit, tunc legaliter reddere cogatur: vel si noluerit, partibus matris ecclesiae, aut cui litem intenderit, auri libram una cum cogenti fisco exolvere compellatur, et insuper quod repetit, nullum obtineat effectum, cum stipulatione subnexa. Et ut haec donationis et dotationis nostrae chartula, quam promptissimis animis matri ecclesiae sancti Nazarii contradimus, plenissimam et perfectam atque inconvulsam omnibus temporibus obtineat firmitatem, **625** non solum manu nostra subterfirmavimus, sed et religiosorum ejusdem canonicorum seu nobilium fidelium laicorum manibus corroborandam tradidimus.

IX.

EPISTOLA LAMBERTI EPISCOPI CENOMANENSIS AD HILDEBRANDUM EPISCOPUM SAGIENSEM.

Ex veteri codice ms. bibliothecae Colbertinae.

Sacris semper meritis venerando Hildebrando pontifici magnifico Lambertus nullis meritis episcopus aeternam in Domino felicitatem. Notum facimus vestrae paternitati qualiter quidam erroneae factionis detestabilis, nomine Raino, nonam et decimam ecclesiae nostrae temerario ausu retinere et fraudare praesumit. Super quibus ausibus et factis atrocibus non solum semel et bis sed et frequenter a nobis et a nostra Ecclesia cum constat esse admonitum. Sed nec admonitionibus parere nec Ecclesiae nostrae satisfacere ullo modo voluit. Unde nos ex divina auctoritate cum sanctis et gloriosis martyribus Gervasio et Protasio et omnibus sanctis praedictum sacrilegum Rainonem cum omni domo sua ab Ecclesiae liminibus et cœtu Christianorum excommunicatum et anathematizatum habemus, donec ab his nefandis actibus conquiescat, et Ecclesiae nostrae satisfaciatur. Unde his nostrae parvitalis litteris vestram beatitudinem admonere praesumimus, ut sicut a nobis est generaliter excommunicatus, ita et a vobis et ab omni Ecclesia vestra seclusus et excommunicatus habeatur. Modum autem excommunicationis, qualiter.....

(341) Error in annis regni Caroli. Legendum itaque xxiii pro xviii.

A inditus, vestram nullatenus carere credo paternitatem. Opto sanctitatem vestram prosperis successibus in Christo semper valere.

626 X.

TESTAMENTUM RICULFI EPISCOPI HELENENSIS.

Ex chartulario ecclesiae Helenensis.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno Verbi incarnati 915, indictione 3, Riculfus Dei gratia sedis Elenensis episcopus donator ad domum sanctae Eulaliae virginis et martyris Christi matrem ecclesiarum Russilionensium sive Confluentium nemon Valle Aspiri, successoresque mei ibidem Domino militantes. Ideo dono ego Riculfus gratia Dei Elenensis sedis episcopus praefatae ecclesiae vestimentis sacris quae acquisivi, et libris, seu et calices, cum patenis et rebus quae in cultu Dei pertinent, quorum per nomina vocabula illorum: id est, cruces duas aureas cum gemmis pretiosis, capsam eburneam unam, calices argenteos, unum cum auro cum patena, et alium sine patena, et alium calicem quotidianum: Sion argenteum optimum unum, incensarios ii, cum catenis argenteis, candelabros cum argento quatuor, conchas aereas ii, ad chrisma conficere urceolo i, cum aquamante, ansatum aereum i ad aqua benedicta, scrindos paria i ad vestimenta sacra salvandum, pectenem eburneam unam, tabulas eburneas duas, caligas et sandalias paria duo, amictos cum auro quatuor, albas quinque, tres claras, et planas duas, roquos quatuor, unum purpureum cum auro, et alium palleum Graeco, et alios duos in Graecia factos, zonas quinque, una cum auro et gemmis pretiosis, et alias quatuor cum auro, stolas quatuor cum auro, una ex illis cum tintinnabulis, et manipulos sex cum auro, unum sex iis cum tintinnabulis, casulas episcopales optimas tres, unam dioprasiam, et alias duas de orodonas, anulum aureum unum cum gemmis pretiosis, et vuantos paria unum, camisas ad Textum et Missalem quatuor, unum cum auro purpureum, et alios palleos corporales quatuor, palleos quatuor, e brosdo unum, dalmaticas tres, capas **627** duas, una purpurea, et alia hition, toalias olicias duas, una cum argento vel clavellos spaniscos duos, altare argenteum unum, facistergio uno, cassinio palio uno. Librorum quoque numerum per vocabula ipsorum, id est, Textum Evangeliorum unum, Missales tres, unum quoque Missale et Lectionarium in uno volumine, alium vero Missale cum Antiphonario in uno volumine, Sinagdum unum, Traditiones evangelii et epistolas libros duos, librum Habanum unum, Expositum in Evangelium et Epistolas, Eptaticum unum, Expositum super Genesis librum unum, libro Salomon uno, libro Machabeorum uno, librum Job, et Tobiae, et duodecim Prophetas minores in uno volumine, libro uno Tobiae, Judith, Esther in uno volumine libro uno, Martyrologium optimum unum, Psalterium unum, Canones duos, quaterniones de canones, librum Augustinum unum contra quinque haereses, Orationarios libros duos, Cyclum unum, Sententiarum de diversis causis librum unum, libros legis duos, unum Romanum, alium Gothorum, quaterniones optimos super Genesis et Regum et Machabeorum et Prophetarum luculentissime expositum in uno volumine, ad ecclesiam consecrandam quaterniones duos, ad visitandum infirmum quaterniones duos, ad ordinationes ecclesiasticas quaternione uno, Medicinale unum. De his itaque rebus, et de aliis per testamentum, quod detestatum habeo, dono praefatae ecclesiae sanctae Eulaliae in Comitatu Russilionensium sive Confluentium atque Valle Aspiri, quicquid in his locis acquisivi, aut auxiliante Deo acquirere potuero, tam ex comparatione quam ex commutatione, etc. — Facta scriptura donationis istae v Idus Decembris anno xviii regnante Carole rege filio Ludici (341).

628 XI.

MANUMISSIO CONSTANTIE.

Ex Chartulario monasterii Uservensis.

i debitum sibi nexum relaxat servitutis, retri-
rem Dominum in futuro iudicio pro mercede
ibi esse sciat. Ob hoc igitur ego infra deno-
tus Rainardus, considerans eorum fragilitatis
ideo absolvo quendam vernaculam meam
ne Constantiam, pro amore Dei, et pro reme-
diæ meæ, et pro remedio anime patris mei
vris meæ, de omni iugo servitutis, ut post
diem in quatuor angulis terræ licentiam et
latem habeat faciendi qualemcunque senio-
ligere voluerit in omnibus, et sibi ambulet,
i vivat, et libera et absoluta, maneat omni-
liebus vitæ suæ. Sane si quis, ego ipse, aut
ex hæredibus vel propinquis meis, aut ulla
a immissa persona, contra hanc absolutio-
nullam calumniam generare presumpserit, in
is iram Dei omnipotentis incurrat et sancto-
omnium, simulque cum Dathan et Abiron in
to participationem habeat, et absolutio ista
et stabilis permaneat omni tempore. Facta
utio ista in Mense Martio, regnante Carolo
S. Rainardi, qui absolutionem istam fieri vel
rare rogavit.

XII.

MENTUM DOMNI ADEMARI VICECOMITIS SCALARUM
ET ABBATIS TUTELENSIS.*Ex Chartulario ecclesie Tutelensis.*

. . . In primis ergo relinquo et reddo sancto
to et monachis in antedicto monasterio sibi
ntibus **629** abbatiam veterem, quæ, sicut
lictum est, a proavo patris mei mihi succes-
ecclesiam scilicet sancti Juliani juxta idem
sterium constructam, ecclesiam sancti Petri
stro ipsius villæ, ecclesiam sancti Martini de
ma, ecclesiam sanctæ Fortunatæ, ecclesiam
de Lagarda, ecclesiam sancti Amantii, ec-
m sancti Boniti del Verni, ecclesiam sancti
alis Faurcensis, ecclesiam sancti Boniti de
sa, ecclesiam sanctæ Mariæ de Selliaco, ec-
m sancti Juliani de Porcaria, ecclesiam san-
urentii de Gorsa, cum ipsis curtis, cum villis,
pratis, cum silvis, et cum omnibus quæ ad
i abbatiam pertinebant. Hæc omnia cum in-
nec sine crimine possiderem. Deo et sanctis
atisfaciens sponte reliqui. Ut vero misericors
mpotens Deus et mihi et omnibus meis pa-
us præsentibus, præteritis, et futuris, tam
quam reliquarum veniam conferre dignetur
rum, et ut præfatus sacer locus in suum ad
um restitui possit statim, de proprio jure
a quæque atque chariora eidem decrevi de-
lla, cum legitimum utique non haberem fi-
Ex quibus primum omnium est Scalas ca-
meum, cum omni castania, et cum univer-
salibus, et cum Ecclesiis, et cum curte mea
onaco, cum villis circumquaque sitis, et cum
, et cum silvis, et cum aquis, cum ingressi-
exitibus omnibus, servis quoque et ancillis,
am quoque Navensem, et vicariam Spania-
m, et totum quod habeo in vicaria Beenna-
et ecclesiam sancti Pardulfi, et Placiacum,
lesiam de Acuto monte, et ecclesiam sancti
il quæ est inter Dustrem et Dordonia, et ec-
m de Albuciaco cum mansis et cum vineis
rell, et castrum meum Mulsedonum cum
ipsius castania et cum ecclesia sancti Martini
eum posita. Et in vicaria Argentadense cur-
team Longor, cum vineis de Cortoiolo, et
ias, pratis, campis, et villam meam Grandem
um. Et alodum quem pater meus acquisivit
nate Raimundo *supra lineam* de Pertheus, in
a Spaniacensi seu Faurcensi, et Marcum, et
isem, et ecclesiam sancti Boniti, et villam
est in vicaria Brivensi Pauliacum dictam
vineis et cum omnibus ad ipsam pertinenti-

ibus, et **630** villam quæ vocatur Marcus cum vi-
neis et omnibus nihilominus ad se pertinentibus,
et in ipsa vicaria mansum meum ubi Eliseus visus
est manere, cum vineis, cum pratis, et omnibus
ad se pertinentibus, et villam quæ dicitur Clara-
faga, et Biareni et villam quæ vocatur Vallis, et
villam quæ dicitur Grandis rivus et villam quæ
vocatur Betelanita, et villam quæ dicitur Bedenas,
et Capellam quæ Novavilla dicitur, cum ipsa curte,
et totum quod ad ipsam curtem pertinet, et unum
mansum in villa de Confulto, et villam quæ di-
citur Colia in vicaria Spaniacensi, et ecclesiam de
Brancellis, et ecclesiam sancti Juliani de Garriga,
et unum Mansum in vicaria Tornensi in villa Mon-
tilio dicta, quæ omnia in comitatu Lemovicensi
sunt sita, dono sancto Martino et monachis ejus
Tutelensibus. In comitatu vero Caturcensi similiter
post mortem meam et Gauzberli fratris mei et
Gauzbe uxoris meæ dono sancto Martino et mona-
chis in monasterio Tutelensi sibi servientibus ca-
strum meum Foliosum, quod est in vicaria Casi-
liacensi, et curtem meam Vairiacum, cum eccle-
sia sancti Stephani quæ olim vocata est sancti Boi-
cii, et ecclesiam sancti Martini, seu ecclesiam san-
cti Germani, necnon et ecclesiam sanctæ Mariæ
de Macerias, et Cambonem, cum vineam de Faga,
et quatuor mansos de Ampulliaco, et plantadam
meam quæ est juxta sanctum Michaelem, et cum
vineis de Celsiaco, cum villis et silvis, cum aquis,
cum exitibus et ingressibus, cum servis et ancillis
et cum liberis, et cum omnibus ad ipsum castrum
vel ad ipsam curtem pertinentibus, castrum etiam
bellum, et ecclesiam de Calessio, et mansos de
Cambonac, et Mairacum, et Buxarias, et Matro-
nam, et Vichirac, atque Vogaironum, et Longo-
rem, cum ipsis vineis de Cortoiolo, cum vitis ad
piscandum, et Croissiam curtem meam cum ec-
clesia et cum omnibus appendiciis ejus, et eccle-
siam de Mairinaco, et Pardinis, et Beccdam, et
ecclesiam sancti Menardi, et Cloiols, et fossam
Amalgerii, et villam quæ dicitur Vilaris, et aliam
villam quæ dicitur Mons Joviniani, et Vedrivineas,
et mansos de Juliaco, sita in prædicto comitatu
Caturcensi, nihilominus sancto Martino dimitto et
ecclesie Tutelensi. **631** Hoc quoque sciendum,
quia in bosco de Borma de curte de Vairiaco con-
cessa est ad fecum pars quædam vicariis a Borma
cognomen trahentibus ad ædificandum tantum
presidium propter tuitionem atque defensionem
rerum sancti Martini circumquaque existentium,
non ad aliquod quasi jus proprium ibi sibi vindic-
andum, cum ecclesia sancti Petri de Borma simi-
liter cognominata et quibusdam rebus ad ipsam
pertinentibus, et quidquid habent in riparia et in
aqua machinas aptas piscium captionibus.

Hæc igitur omnia, tam scilicet hæcenus injuste
possessa, quam jure hæreditario ad me pertinon-
tia, ego Ademarus reliqui sive donavi sancto Mar-
tino et servientibus sibi monachis pro salute ani-
mæ meæ, et uxoris meæ Gauzbe, patris et matris
meæ, et omnium propinquorum et amicorum
meorum tam in hoc sæculo adhuc degentium
quam etiam ab hoc jam migratorum, præterea
pro rege nostro Rodulfo, atque seniore nostro Eba-
lo comite [de Pertheus], quibus concedentibus hæc
omnia perfecimus, postremo specialiter pro illis
qui prædicti loci atque habitatorum ipsius tutores
et defensores fuerint. Ipse quoque ego Ademarus
vicecomes sentiens mihi appropinquare terminum
præsentis vitæ, videns etiam me legitimum non
habere filium cui jure meas amplas dimitterem
possessions, Deo aspirante cœpi tractare qua-
liter rebus quibus temporaliter usus fueram in
præsentis sæculo, æternaliter uti possem in futuro.
Quod taliter mihi eventurum indubie confido, si
quod temporali hæredi dimittere nequeo, sanctæ
Ecclesie, Christi videlicet sponsæ, reliquero; ut
cum ipse iudex vivorum et mortuorum ad judi-

candum venerit, pro temporali suæ sponſæ sustentatione æterna me donare dignetur mercede. Hac igitur de causa dimitto Deo et sanctæ ejus Ecclesiæ, pro salute animæ meæ, sicut jam supra dictum est, et pro animabus omnium propinquorum et amicorum meorum sive seniorum, ipsorum quoque qui hujus mei scripti defensores fuerint, hæc universa quæ subter habentur descripta. Ex his sunt, post rebus superius descriptis, curtis mea Tauriacus cum ipsa ecclesia, et quod habeo in Molle, et terras meas de Bulciaco, quæ sunt de Vairaco, et quodcunque in **632** Gintraco et in Salle, quod de Sigiberto sacerdote conquistavi, et villa mea Maisit, et mansus meus ubi manet Adalrandus in Laustanicas, curtis etiam mea Madrinicus et Pariacus cum ipsis Ecclesiis, et Vernias, et Mespelium, et Cassanias, et Potentius, et Coozono, et Presangas, et villa mea Caminus cum Ecclesia, et Laus, et unam vineam in Rofiniaco, alodus quoque meus Blaviniacus, et mansi duo in Nantiliaco, et vinea in Pardinis quæ fuit Donadei, et quod habeo in Altudere et in Dezenato, et plantadam meam ad Pogium, cum ipsis capmansis, et cum vinea quam de Arnaldo acquisivi, necnon et Ecclesiam sancti Albini, et Taurins, et Cassanias, et unus mansus in Laustangas usi visus est manere Bernardus et mansi qui sunt in Brancato, et vineam meam in Donzenaco, et mansum de Brasc, quem de Rotberto comparavi, et vineam de valle Mauriana, et unum mansum in Calzfurno, et unam vineam in Lineriaco, et alodum meum in vicaria Cambolivense, et silvam Malævallis, et villam de Ribaus, cum silvam de Monbresme, et mansum ubi Ingelbertus manet prope de Vairaco, et unum mansum in Argentado, et Camelarias, et Cuculonia, et Vinzacum, et mansos tres in Dauza et Pedania, cum vineam quam Bernardus plantavit, et Valannonus, et Alix.

Hæc quoque inter quosdam meos relinquo propinquos et amicos, hoc est, Floriacum et Montellium, et vineam meam Scopiaco, et vineæ meæ in Detnato et Damella, et mansi mei de Angulo et Taraiasa, et unum mansum in Spaniaco, et unam vineam in Blandina, et alodum meum de Montaniaco, cum vineis qua de Witardo acquisivi, et unam vineam in Quincono, et mansum meum de Rete, et alodum in Verniolas, et alodum meum de Scorbino.

Quamvis igitur ego Ademarus diversis temporibus diversis ecclesiis et hominibus tam propinquis quam amicis et fidelibus meis multa vel dicto vel scripto fecerim aut mutaverim dona, hoc tamen testamentum scriptum volo ut ratum et firmum atque immutabile maneat et perseverat in sæculo. Amen.

Sunt autem monachi in munburdo regis ad locum salvum faciendum, non ad aliquid persolvendum nisi solas orationes.

633 Cæterum contester et adjuro omnes propinquos atque successores meos cunctosque illius cœnobii vicinos tam præsentis quam futuros per tremendum sanctæ Trinitatis nomen et meritum beati Martini et sancti Laudi, qui ibi deportatus est, ut nullus vel monachos vel quaslibet eorum res inquietare aut sub potestate sæculari ullo modo redigere præsumat. Quod si qui hæreditatem Dei possidere tentaverint, maledicantur per universum orbem terrarum, dicaturque de illis : *Deus meus, pone illos ut rotam et sicut stipulam ante faciem venti, et confundantur in sæculum sæculi.* Non sint cohæredes Christi, nisi resipuerint, sed participes Pharaonis, qui ait : *Dominum nescio, et Israel non dimittam.* Principes vero quibus hæc scriptura præsentata fuerit per judicium vivorum atque mortuorum contester ut hanc omnimodis defendere student, memores qui maledictus est omnis qui transfert terminos, id est, constitutiones, patrum suorum.

Ut autem hæc auctoritas firmior perseveret se-

nioris nostri E ali[comitis de Perteus] hanc auctoritate firmari rogavimus.

S. Ebali comitis et Willelmi filii ejus.

S. Ademari, qui hæc fieri rogavit.

S. Odolrici vicecomitis de sancto Cirico.

S. Gauzberti vicecomitis.

S. Rotberti.

XIII.

LITTERÆ RODMUNDI EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS DE CAPELLA CENTISSÆ DATA DUOBUS CLERICIS.

Ex veteri chartulario ecclesiæ Augustodunensis.

In nomine Domini Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Rodmundus ejusdem propitiante **634** miseratione humilis Eduorum antistes. Omnibus notum facere volumus Dei et sanctæ Ecclesiæ fidelibus præsentibus atque futuris quoniam cum apud prædictam urbem resideremus, adierunt conspectum nostrum prælati ejusdem nostre Ecclesiæ, Udolmannus decanus, Radaldus abbas et præpositus, et Almarus archidiaconus precantes serenitatem nostram, et ostendentes nobis qualiter habebant quamdam capellam, quam consecrâre volebant duobus fratribus clericis Girardo et Wichardo, si tamen nostrum mererentur habere assensum. Quæ siquidem capella est sita in comitatu Belnensi, in villa Centissa, sacrata in honore sancti Germani confessoris Christi. Unde ad resistendas sæcularium versutias suam dispositionem nostre inscriptionis auctoritate corroborari exoptabant. Jussimus itaque hujus nostre inscriptionis testamentum fieri; cujus auctoritate decernimus et decernendo allegamus ut prædictam sancti Germani capellam per consensum canonicorum ejusdem nostri loci prælibati duo clerici fratres Girardus canonicus et Wichardus diebus quibus advixerint teneant, regant, possideant, ea ratione, ut synodalia persolvant debita, et censum quinque solidorum mense Martio usibus canonicorum inferre non negligant. Ut autem hujus nostre cessionis largitio plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manibus propriis firmavimus, et fidelibus nostris ad roborandum tradi jussimus. Acta Augustiduno feliciter in Domino. Amen.

Rodmundus sanctæ Eduensis Ecclesiæ peccator episcopus subscripti.

Girardus cardinalis archidiaconus subscripsi.

Udolmannus humillimus diaconus subscripsi.

Radaldus abbas et præpositus subscripsi.

Gerardus abbas subscripsi.

Almarus archidiaconus subscripsi.

Teutho abbas subscripsi.

Hugo humilis levita et præcentor subscripsi.

Arnulfus abbas subscripsi.

Heldegrimus archipresbyter subscripsi.

Geraucus archipresbyter subscripsi.

Warnerius scholasticus subscripsi.

635 Heriveus subscripsi. Rodmundus subscripsi.

Constantius Scholasticus subscripsi. Optadus subscripsi.

Boso sacerdos subscripsi.

Teotbertus sacerdos subscripsi.

Ego Vuido levita ad vicem Suavi cancellarii scripsi et subscripsi.

Data III Kal. Augusti, indictione 12, anno primo regnante Lothario rege.

XIV.

CONCORDIA MONACHORUM TUTELENSIS ET AURELIACENSIS.

Ex chartulario ecclesiæ Tutelensis.

Notum sit omnibus monasteriorum fratribus, videlicet Aureliacensis et Tutelensis, tam præsentibus quam futuris, quia invicem habuerunt querimonias Raimundus Aureliacensis abbas et Bernardus Tutelensis abbas. Joannes abbas, qui propinquus beati Geraldus dignoscitur fuisse, simul utrasque ecclesias tenuit, et quasdam possessiones sui juris, quæ sibi parentibus contigerant, ecclesiæ beati Martini Tutelensis monasterii dedit, scilicet presbyterale ministe-

rium ecclesie, sancti Amancii de Faucio, et tres mansos in eadem curte, mansum Geraldii, et mansum Frudini, et mansum Rotgerii, et quindecim debitales porcos in eadem curte, freda regalia quae Joannis habebat annuatim de manu regis Francorum in Tutelensi castro. Dedit et alios quinque mansos in parochia de Argentado. Has res superius nominatas dedit ecclesie beati Martini et monachis ibidem Deo famulantibus Joannes abbas, hac quidem conditione, ut unoquoque anno in festivitate beati Geraldii tres libras piperis aut pigmenti Tutelenses fratres Aureliacensibus persolverent. Eo quidem vivente, ut patres nostri soliti sunt referre, reddebatur absque ulla contradictione. Post mortem vero ipsius orta est saepissime lis. Tandem facta est pax hoc modo. Ego **636** Raimundus Aureliacensis abbas, cum concilio fratrum meorum, hoc Tutelensibus fratribus grave fore cognoscens, rogatu illorum atque humili prece, Bernardo abbati fratri nostro et filio nostreque congregationis monacho suisque successoribus omne annuale censum remitto.

XV.

(342) EXCOMMUNICATIO RAGENARDI COMITIS SENONENSIS RENOVATA ADVERSUS GAUZERIDUM ET GEILONEM CANONICOS SENONENSES.

Ex veteri Libro Pontificali ecclesie Senonensis, qui nunc exstat penes clarissimum virum Antonium Vionem Herovallium.

Immensus dolor nos urget ad genitum, ac indicibilis maestitia commovet ad fletum, quando illos quos passio Christi a jugo diaboli redemit, et a sordibus peccatorum sacer baptismus purificavit, et Ecclesie catholice corpori sociavit, nunc iterum se ipsos sponte antiquo hosti subdere videmus, et non solum membris Christi persecutionem inferre, sed etiam contra ipsum totius creature auctorem et dominum bellum moliri. Qui enim sacrosanctae Ecclesie structores atque defensores esse debuerunt, modo venenato diaboli furore

(342) Excommunicatio ista nuper ex eodem codice ex quo nos descripsimus edita est in tomo decimo Spicilegii Dacheriani, pag. 535. Quia tamen satis hactenus cognitum non fuit quo tempore ea lata sit, quamve ob causam, cum praeterea res sit quae maxime pertinet ad institutum nostrum, visum est illam hic recudere cum observationibus nostris.

Anno 976, cum Anastasius Senonensis archiepiscopus obiisset, Ragenardus urbis illius comes, qui pontificatum in familiam suam inferre cupiebat, novi antistitis electionem turbavit spatio quinque mensium. Tandem Seguinus, filius sororis ejusdem Ragenardi, eo invito electus et consecratus apud Antissiodorum est in Idus Junii. Venientem deinde eum Senonas Ragenardus aditu urbis prohibuit. *Videns hoc autem ipse archiepiscopus*, ut ait Clarius in Chronico sancti Petri Vivi Senonensis, *omnem provinciam interdixit a Kalendis Octobris usque in caput jejunii*. Eo igitur tempore facta est ista excommunicatio adversus Ragenardum comitem et Rodmundum ejus filium (quem Frotmundum vocat idem Clarius) quia Seguinum, postquam archiepiscopalem benedictionem susceperat, sanctum Sennensis ecclesie locum ingredi non permiserant, ut legitur in excommunicatione.

Post mortem Seguini, quae anno 999 contigit xvi Kal. Novembris, rursus tempestas in Ecclesia Senonensi. Nam cum Frotmundus comes qui Ragenardo patri non ita multo ante successerat, Brunonem filium Senonibus dari vellet episcopum, eodemque tempore plurimi etiam clericorum (ut **638** Clarius ait), id est, canonicorum, ambitionibus episcopatum appetent, ingens schisma factum est in Ecclesia, quia neque Bruno neque

A vexati, atque ferina rabie concitati, omni timore Domini postposito, et remedio penitentiae neglecto, ecclesias in Dei honore ac perpetuae virginis Mariae sanctique Stephani dicatas lacerare ac sine pastore esse non pertimescunt, violenter usurpantes ea unde sancta Dei debet restaurari Ecclesia. Admonemus etiam et admonendo adjuramus ut incorrigibiles, et qui pestiferis et flagitiosis moribus sunt irretiti, sicut a bonis moribus sunt alienati, ita et a consortio fidelium fiant extranei. Igitur cognoscat universalis Ecclesia hostes saevissimos et tyrannos improbos, adversarios et persecutores pessimos sanctae Dei Ecclesiae, **637** Gauzridum atque Geilonem.

Ragenardum et Rodmundum ejus filium, eorumque Canonicos praepceptorum

commilitones ecclesiarum rerum parvasores, Dei contemptores, sanctorum canonum transgressores, pastoris sui contradictores,

quos ab ipso summo pastore Christo, et beatissima ejus matre Maria, atque beato Petro apostolorum principe, cujus, quamvis indignus, auctoritate et magisterio fungor, nisi citissime se emendaverint et satisfaciendo commissa fideliter restituerint, eos cum omnibus sanctis in caelo meritis viventibus et in terra miraculis fulgentibus obligamus, et a nobis secundum potestatem nostrae pravitati concessam ligandi atque solvendi excommunicamus atque anathematis gladio transfigimus. Deinde excommunicamus G. a. u. z. f. r. i. d. u. m., G. e. i. l. o. n. e. m., Grobertum diaconem, qui meum injuste usurpat archidiaconatum, Vuangerium, Arricum, postea vero Ansellum, item Ansellum, Hugonem, Ansegisum, Balduinum, Hos et omnes qui postquam archiepiscopalem suscepi benedictionem, sanctum Sennensis ecclesie locum ingredi non permiserunt more antecessorum meorum, desistentes a veritate, adherentes mendacio, insuper anathematizamus per Patrem et Filium et per Spiritum sanctum et per auctoritatem nobis a Deo

ullus canonicorum qui episcopari volebant ad eam dignitatem pervenire potuit, eligentium votis in Leothericum archidiaconum convenientibus. Ea de causa Frotmundus adversus ipsum commotus, ei post consecrationem ad sedem suam accedenti *portas clausit et urbis introitum denegavit*, ut legitur apud Tavellum. Cum ergo eisdem tum excommunicandi causae essent quae Seguinum adegerant ista decernere adversus Ragenardum et Rodmundum ejus filium, placuit uti eadem formula, mutatis nominibus; ita videlicet ut prioris excommunicationis nomina deleta alibi sint cultelli ope, et in eorum locis supposita eorum nomina qui recenter excommunicabantur, supra lineam tamen ut plurimum. Uno in loco, ubi puncta litteris permixta edi curavimus, duorum canonicorum nomina in contextu orationis reposita sunt, non vero supra lineam.

Ista nos summa cura hic adnotari voluimus, ut utriusque excommunicationis tempora et nomina distingui possent. Simul autem et diverso characteri eudi fecimus quaecunque addita secundae excommunicationis sunt, si duo illa vocabula excipias quae punctis permixta sunt. Quamvis enim pertineant ad secundam excommunicationem, tamen mutari non debuit neque potuit forma litterarum illius lineae. Itaque sermo uno tenore decurrens ad excommunicationem Seguini pertinet. Quae vero supra lineas addita sunt, et diverso characteri eusa, cum etiam duo vocabula punctis permixta, ea addita sunt tempore Leotherici. Ubi autem nomina excommunicatorum ita deleta sunt ut legi omnino non possint, illic puncta substituimus pro nominibus excommunicatorum.

concessam, ut nullam Christianorum habeant portionem, ecclesiamque Dei non ingrediantur, neque missa eis ab aliquo celebretur, nisi eidem pœne voluerit subjacere. Nulla pro eis vel pro illorum offensis, nisi satisfecerint, fiat oblatio vel commemoratio. Non thuris neque incensi, sed neque sacri luminis, carne viventes vel morientes portionem accipiant, sed cum pravis et contra Deum tumentibus sanctosque lacerantibus. Fiat pars et hæreditas eorum ignis indeficiens et cruciatus perpetuus. Maledicti sint in civitate, maledicti in agro. Amen. Maledicti sint in domibus, maledicti sint in villis. Amen. Maledicti in saltibus, maledicti in aquis. Amen. Maledicti sint, in vicis, maledicti in plateis et in omnibus locis. Amen. Nisi correcti existant, multiplices maledictione induantur. Amen. A nemine sacerdotum in articulo **638** mortis visitentur, neque in cœmeteriis Christianorum sepe-liantur, sed velut cadavera fœtula projiciantur. Amen. Maledicta sint horrea eorum, et maledictæ sint reliquæ illorum. Amen. Maledicti sint ingredienti et egredientes. Amen. Percutiet eos Dominus egestate, feбри, et frigore, et aestu, et persequatur donec pereant. Amen. Sicut hæc lucerna exstinguitur in oculis hominum, sic exstinguantur lucernæ eorum in perpetuum. Amen.

640 XVI.

LITTERÆ RICHARDI ARCHIEPISCOPI BIBURIGENSIS DE CONSECRATIONE ECCLESIE VIPPLENSIS.

Ex chartulario monasterii Capellæ in diocesi Bituricensi, cap. 36 et 86.

Ex parte Dei omnipotentis, et Filii, et Spiritus sancti, et omnium sanctorum. Noscant omnes catholicæ Ecclesiæ filii me Richardum Bituricæ sedis archiepiscopum ad quamdam villam mei archiepiscopatus Vippleis nomine devenisse, ut in majori ejusdem villæ ecclesia, videlicet parochiali, in honore sancti Martini constituta, altare consecrarem et concilium ibidem facerem. Ut vero ecclesiam præfatam, in qua altare erat, in manu ministrorum Dei ponerem et a laicorum manibus eripere valerem, altare consecrare vel etiam stolam collo superponere nolui quousque laici qui hujus ecclesiæ et superioris hinc vicinæ oblationum participes exstiterant, se amplius nihil accepturos inde in præsentia mea et omnium circumstantium promisissent. Quo perpetrato, eandem ecclesiam et aliam huic adjacentem Deo et sancto Dionysio et priori Hugoni et monachis de Capella, quibus Radulfus de Paciaco jam dederat hoc quod in eadem ecclesia tam intus quam extra habebat, annuente Hunbaldo Uriacensi, a quo secundum laicorum veterem consuetudinem movere ecclesia dicebatur, et Rotgerio archidiacono et Gosfrido archipresbytero et cæteris tam clericis quam laicis coram quamplurimis circumstantibus, qui consecrationis concilii causa convenerant ex parte Dei et S. Petri S. Stephani et ex nostra auctoritate archiepiscopali virga attribui, et etiam de reliquiis ejusdem ecclesiæ e puteo eadem die extractis quamdam partem quam ad suam deferret ecclesiam, priori Hugoni de Capella in memoria hujus doni ego tradidi, et de nostro proprio sigillo hanc **641** chartam sigillari præcepi. Hoc factum est in tempore Philippi regis, vicesimo et nono anno sui regni. S. Richardi archipræsulis. S. Hunbaldi Uriacensis. S. Amblardi Guillebaldi. S. Rotgerii archidiaconi. S. Gosfredi archipresbyteri. S. Andree archidiaconi. S. Petri de Giis. S. Radulfi clerici. S. Rotgerii capellani. S. Bernardi clerici. S. Aimerici clerici. S. Petri le Grogne. S. Rotgerii Malevizini. S. Aimerici de Guicanda. S. Araldi de la Coldra. S. Radulfi Malevizini. S. Hunbaldi de Agia. S. Dalmacii Chabri, et aliorum plurimorum qui interfuerunt. S. Benedicti sancti Gildasii monachi, qui hanc chartam scripsit.

XVII.

JUDICIUM AGANONIS EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS ADVERSUS RAGINARDUM.

Ex veteri chartulario ecclesiæ Augustodunensis.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Agano Dei gratia Eduorum episcopus. Divinæ præceptionis monent cunctos eloquia ut quoties res ecclesiastica a quoquam detinetur, æquitate debeat imminente restitui. Quo circa noverit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium atque nostrorum unanimis universalitas quia dum in æstivo tempore per Belniacum transiremus, in nostri itineris transitu obvios habuimus homines potestatis illius vocibus luctuosis coram præsentia nostra conquirentes super Raginardo fratre nostro, qui eos novis et inauditis legibus justificabat, de nimis redditionibus, de magnis exactionibus, quas quotidie exigebat, sed et de malis consuetudinibus quas in diebus suis in potestate elevaverat, angustia multæ, misericordia nulla, et non erat qui adjuvaret, multaque a clericis nobiscum euntibus de injuriis ab eo de die in diem illatis, de illicitis superpositionibus, seu et diversis oppressionibus a servientibus suis inmissis, nostris intimata sunt auribus. Unde **642** quia præclarus dies Pentecostes evoluti anni circulo imminabat, illique solemnitati multos optimates, sed et fere totius regionis principes apud Augustidunum interesse noveramus, piissimumque Burgundionum ducem, Hugonem scilicet, catervatim adfuturum non ignorabamus, dignum duxit nostra paternitas illos clamores interdum patienter differre quousque omnibus ad prædictum diem congregatis, nobisque domno et religiosissimo Patri nostro Roelno sanctæ Cabillonensis sedis præsuli conjunctis, una cum ejus pio consilio importabile jugum malitiæ nostra compassione a communi fieret auctoritate levigatum: ut populus Dei nobis ab eo commissus sub nostra protectione lege et justitia et dignitate sibi conservata respiraret, liceretque ei quiete justequè vivere sanctique Nazarii et clericorum suorum utilitatibus secure et fideliter vacare. Supernæ igitur largiente pietate corporaliter atque in Dei nomine in prædictæ festivitatis vigilia nostræ humilitati sua se reverentissima sociavit persona. Ille namque prius pro divini amoris respectu et beatissimi Nazarii martyris veneratione, ejus sacratissimi templi deliberaverat optate visitare limina, Deique aspirante gratia magnum istius itineris perficiendi nosque videndi desiderium quia implere meritus fuerat, gaudebat. Et dum ab ejus sacro ore dulcibus rigorem verborum sitientes fluentis, suisque sacris admonitionibus paterno more instrueremur, ejus sanctitati intumare curavimus ea quæ ad communis profectus augmentum essent, si nostra justis vigoris censura corrigerentur, et ad ejusdem communionis detrimentum pertinerent, si pari negligentia quæ corrigenda erant incorrupta remanerent. Proinde idem clarissimus Pater atque beatissimus pastor ea quæ suæ sacræ simplicitati erant incognita per nostrum veridicum cognoscens relatum, nobiscum alto cepit pertractare consilio qualiter consensu communi oppressiones injustæ et superpositiones illicitæ sua consociali et nostra coepiscopali duellique abolitione essent evacuatæ. Nam justum apparuit omnium fidelium nostrorum industriæ ut quia pietate divina tantæ dignitatis personæ, principes videlicet Christianæ militiæ, concordie bonæ voluntatis studio erant unitæ, quidquid impie rectorum **643** pravorum cæca subdolis hominibus intulerat cupiditas, adhibita justitiæ linea fieret quantocius correptum, et omnia bona in Dei nomine consequerentur, nostroque felicissimo indulto mansura atque confirmata consisterent. Transactæ autem noctis vigiliis celebratis, illuscende jamdicto Pentecostes die, nobisque ex more post primam diei horam in unum coadunatis, ibi ferme omnis clericorum prælibati martyris Nazarii congl-

bata multitudo vocibus vividis nostræ pietatis clementiam sibi flagitavit obnixè adfuturam, dicens potestatem Heliniacum legis et justitiæ et pietatis beneficio esse privatam, atque tot oppressionibus et superpositionibus a supradicto Raginardo adeo esse affectam ut jam ferre tam diuturnum ac intolerabile non posset malum. Quorum clamoribus immensis et miseris nostra commota serenitas, divinum etiam formidantes iudicium, si nostra non mitigarentur auctoritate, licet in tanta die non sæcularibus sed divinis officiis vacandum esset, tamen præcepimus ut præfatus Raginardus cum suis, sed et fideles et seniores nostri, huic negotio interessent, in capitulum venirent; in quorum præsentia clericorum querelas promisimus nos esse audituros. Quibus illo ventis, etiam nobilissimi vicinarum urbium viri pro hac re nostris sunt accersiti consiliis. Igitur nobis una cum venerabilibus clericis, et cum religioso coepiscopo, necnon et cum nostris dilectis optimatibus, in capitulo sancti Nazarii residentibus, præsentem etiam duce Burgundiæ cum suis castoreatis proceribus, clericorum querelæ in medium sunt prolatae iterum atque iterum dicentium præfatam villam et habitatores ejus nimio fasce malarum consuetudinum, assiduitate exactionum quas semper prælibatus Raginardus exigebat, gravari et pene confundi, quando ex unoquoque manso ab habitore possesso porcus et agnus, gallina et pullus, fenum et annonæ, denarii, necnon et ea quæ necessaria erant, solebant extorqueri. Ad id enim homines potestatis jam redigebantur, et in tantum de eorum vitæ periculo agebatur, ut omnes clamarent, sicut vita hominum semper querula est, se ad nimiam paupertatem aut prorsus ad omnem exinanitionem substantiæ perventuros: præsertim cum et tyrannica prædonum **644** rabies eos sine cessatione affligeret, et a senioribus suis, in quorum beneficiis commanebant, pro simili census redditione gravarentur; sed et peccatis exigentibus tam peste animalium quam sterilitate terræ misera et horribilis; usquequaque declamatio ferebatur. Ventilata autem utrorumque causa, et partis utriusque ratione audita, licet omnium unus esset clamor, singulorum tamen clamores nostra volumus discutendo esse præsentia. Cognita autem rei veritate, quæ consuetudines justæ, et quæ injustæ, tandem invenimus homines sancti Nazarii a nefanda jamdicti Raginardi suorumque oppressionem tanta perpessos fuisse mala ut lex justitia nominatenus non veraciter in eos teneretur; et non solum justitia facti erant extranei, sed nec in his malis nullus modus contendebatur servari. Deinde quidquid illi injuste a prædicto salvatore cognovimus fuisse superpositum, pro communis lucri mercede absolventes, irritum fecimus, et malas consuetudines, ne amplius redderentur, nostra communi auctoritate prohibuimus; justamque consuetudinem omnibus rite conservandam reddendamque statuente denominavimus, et si fieri posset ut ex hoc toto, hoc est, et ex justis et ex injustis consuetudinibus, remissionem illis faceret, nos optarem. Sed quia crebro dictus frater noster nobis in hoc consentire noluit, longa tandem deliberatione communitque consultu, ipsis acclamantibus et expetentibus, unum, quod ponimus, remedium præstitimus; ut summa videlicet illa nimis importabilis minuere, injustitiæ annullarentur, et per singulos mansos singulis habitatoribus frequentatos sex denarios et unum obolum duosque avenæ sextarios singulis annis rependerent; atque ita nec potestati nostræ nimia esset profligatio, nec superius dicto Raginardo omnis usquequaque videretur destitutio. Paratis autem fere omnibus hominibus sancti Nazarii jurare istam veram et justam consuetudinem esse, et nec plus nec minus, nisi quantum dictum est superius, eum in potestate habere, juravit Giroardus decanus et major domus, unus pro omnibus, in sex denariis cum uno obolo et in duobus avenæ

A sextariis, ut dictum est, consuetudinem totam contineri, nec magis vel minus a quoquam sibi debere reddi. **645** Quo sacramento convictus et confusus Raginardus simul cum suis, quos pro se paraverat, et quid contra hoc diceret non habens, consilio nostro et fratrum suorum occupationes malas, exactiones pravas, et cætera his similia, præter rectam consuetudinem, pro salute animæ parentumque suorum sancto Nazario reliquit, domnum libenter fecit, super altare ejus suppliciter posuit, omnem calumniam et quidquid malarum consuetudinum in potestate consueverat relinquens, clericorum voluntati per omnia consentiens. Dederunt autem ei clerici sponte sua trecentos denariorum solidos, quia placitum istud bene se servare et fideliter tenere promisit, quia uxorem suam, filios, et successores suos donum istud laudare fecit. Hujus ergo donationis firmitatem ad usus prædictorum canonicorum mancipatam nostræ auctoritatis scripto confirmamus, atque sub interdictionis excommunicatione, ne quis hoc privilegium violare audeat, pontificali regimine prohibemus; statuentesque decernimus hujus decreti auctoritate ut hoc quod perditum fuerat et redditum nunc possidet ecclesia, sine cunctatione perpetuis temporibus possidere debeat, et sicut antiquitus fuit, ita in ipsius dominio omni tempore inviolabiliter permaneat. Si quis autem præsumptor temerarius, quod minime fore credimus, adversus hoc decretum auctoritate nostra munitum recalcitrare forte tentaverit, primum quidem ut a cæpta citius resipiscat injuria eum obtestamur, deinde vero, si noluerit, anathematis vinculo ligamus, et Satanae in interitu carnis tradimus. Qui vero custos exstiterit, æternis gaudiis perfruatur, et præmiis cum angelis in cælestibus potiatur. Ut autem hujus nostri testamenti circographum a nomine violetur, robustius solidetur, et majori stipulatione stabilietur, signi nostri cognitione illud subter signavimus, et fidelium nostrorum tam clericorum quam laicorum insignium manibus et signis corroborari curavimus. Actum apud Eduam urbem publicæ. Hoc autem privilegium factum est in mense Maio, in ipsa die Pentecostes, prima feria, indictione quinta, Aganone præsule, Hugone duce, Philippo rege, Gregorio universali pontifice.

646 Signum A. P. S. R. Callibonensis episcopi. S. Hu. ducis. S. Ho. fratris ejus S. P. Glanensis. S. V. de Colchis. S. A. de Insula. S. Hu. de Monto Sancti Johannis. S. B. de Monteforti. S. G. Bruni. S. Vv. de Archis. S. Vv. decani. S. Hu. abbatis. S. S. præpositi. S. Vv. archidiaconi. S. N. præcentoris.

Heldierius commentarius ad vicem Sevini cancellarii scripsit.

XVIII.

LITTERÆ RICHARDI ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS DE FISCO PRESBYTERALI ECCLESIE DE LANATICO.

Ex chartulario monasterii Capellæ, cap. 37 et 177.

Quoniam ea quæ præsentis tempore constituuntur, succedentibus temporibus solent oblivioni tradi, et ex oblivione contentiones oriri, propter sopiendas posterorum altercationes oportet ut facta presentis temporis litteris tradantur, et sic ad notitiam futurorum transmittantur. Quapropter ego Richardus Ecclesiæ Bituricensis humilis minister notificamus quoniam accedentes ad nostræ sublimitatis præsentiam, videlicet Hunbaldus Uriacensis dominus, et Willelmus Albus, et Galterius frater ejus, supplici devotione in manu nostra reliquerunt presbyteralem fiscum et ecclesiam de Lanatico, quam ipse Hunbaldus et fiscales sui secundum consuetudines laicorum diu tenerant, et de hoc quod injuste possederant, culpabiles se Deo et nobis reddiderunt. Nos vero, quibus est ad honorem Dei ecclesias ordinare, monasteria ampliare, consilio ministrorum et clericorum nostrorum, et voluntate et deprecatione Hunbaldi Uriacensis, hanc ecclē-

siam cum suo presbyterali fisco reddidimus monasterio Capellæ, quia jus suum fuerat, sicut testificantur authentica privilegia regum Francorum et pontificum. Quo facto, fecimus convenire in **647** præsentiam nostram quatuor legitimos viros ejusdem ecclesiæ parochianos, qui erant majores natu totius parochiæ, scilicet duos ejusdem presbyteros Dachbertum et Rotgerium, et duos laicos, Leodegarium Vizonem et Aimericum de Porta. Hos nempe quatuor deprecari sumus, et sub anathemate eos conjuravimus, ut discernent presbyteralem fiscum ab aliis terris, quod et ipsi bono animo fecerunt jussu et consilio domni Humbaldi et nostræ auctoritatis. Dixerunt namque et ostenderunt esse de presbyterali fisco omnia prata cum hortis et domibus quæ sunt subter villam inter duas vias, et terram quæ est a pratis usque ad cursum aquæ, et omnes plateas quæ sunt a porta villæ usque ad plateam Bernardi Balbi, et domum Geraldii Malepelli, et grangem et hortum retro domum ipsius Geraldii, et hortum Bernardi Hulicocti, et grangem et aream et domos quæ intra eandem aream continentur usque ad furnum, et domum Martini, et hortum de Denatico, et domum et aream Archembaldi Petit, et tres eminentas terræ quæ sunt inter Capellam et Lenaticum in una valle, et sextaradum terræ super Segreie pratum, ubi sabuchus est, et olcham de Lenpaut, et sextaradam terræ ad quadrivium, et olcham subter quadrivium. Est autem de eodem fisco omnis decima de Monte Vilano, et tota decima de Tristangis, et de Calvello usque ad publicam viam quæ descendit a suspensis, et medietas decimæ de Cocto et de Cortada. Hoc totum quod est ostensum et enumeratum, est de presbyterali fisco. Hæc autem facta ut essent firma et in perpetuum permansura, adjudicavimus cartam fieri et ex nostro proprio sigillo sigillari. Hoc factum est apud Capellam sancti Dionysii in die Ascensionis Domini, tempore Philippi Francorum regis. S. Richardi archiepiscopi. S. Humbaldi Uriacensis. S. Dæ uxoris suæ. S. Ugonis prioris. S. Geraldii monachi. S. Herii archidiaconi Burbunensis, etc.

648 XIX.

DONUM ECCLESIE DE LENATIA DATUM MONASTERIO DE CAPELLA IN DIOECESI BITURICENSI.

Ex chartulario ejusdem monasterii, cap. 104.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Noverit omnium Christianorum dilectio Humbaldum Uriacensem Deo et sancto Dionysio et monachis de Capella attribuisse ecclesiam de Lenatia et fiscum ejusdem ecclesiæ ita integre sicut sacerdotes Dachbertus et Rogerius de eadem ecclesia tenebant, et etiam totum tenorem quem pro ecclesia habebant annuentibus Blanchis de Domairac, scilicet Amelio Blanco, et fratre suo Guillelmo, et Humbaldo, et Galterio, et annuentibus illis de Patciaco, et Willemo fratre suo, et Geraldo, qui ex supradictis tenebant Blancis. Quem tenorem, ut melius sciatur, denominatim dicere oportet. Scilicet omnia prata, et terram inter duas vias subter villam usque ad aquam existentia, cum hortis et domibus, et omnes plateas quæ sunt a porta usque ad plateam Rogerii de Trugnac, et grangem et hortum Visorum, et hortum Joannis de Lenacia, et grangem et aream et domos quæ intra eandem aream continentur usque ad furnum, sicut Rotgerius capellanus tenebat, et domum Boerelli et hortum, et grangem et aream Stephani de Terail, sicuti continetur illic, et sagnam et terram quæ supra villam est, sicut Rotgerius presbyter tenebat, et sextariam terræ supra Segrechie pratum, ubi sabuchus est, et olcham quæ est subter cadrivium, et hortum Clavelli. Hoc totum quod enumeratum est, de presbyterali fisco est. Nunc vero dona quæ ecclesiæ data sunt in elemosyna enumeremus. Eminentam terræ quæ est apud pratum Caprarii, eminentam vineæ ad montem Rubeum. Dimidiam eminentam quam dedit

A sancto Sulpicio mater Araldi de Quadrivio. Tres eminentas terræ in frumental juxta viam. Unam sextaradam terræ ad **649** Rocam inter duo loca. Unam terræ planteam ad Pirum Molar. Unam sextaradam a Prospe inter duo loca. Cartalatam terræ ad Boniol. Dimidiam cartalatam ad Podium. Testes sunt isti. S. Humbaldi Uriacensis. S. uxoris illius. S. Ugonis monachi. S. Rotgerii Capellani. S. Amblardi Galdet. S. Johannis de sancto Caprasio. S. Petri de sancto Caprasio. S. Leodegari Vizi de Lenatia. S. Geraldii de Lenatia.

XX.

CONCORDIA DE ECCLESIA DE CASIMANSI PRO MONASTERIO DE CAPELLA IN DIOECESI BITURICENSI.

Ex chartulario ejusdem monasterii, cap. 38 et 96.

Majores nostri multa propter vetustatem oblivioni tradita et de rebus suis imminuta videntes, scripture testimonio commemoranda esse statuerunt. Unde et nos prudentiæ eorum assentientes, restitutionem ecclesiæ de Casimansi, quæ facta est ante tempus Richardi archiepiscopi, qui potentiam laicorum ab ecclesiis privavit . . . testamento patet fieri volumus. Notum sit igitur omnibus quod Humbaldus de Paciano et Raibodus de Berra et alii qui hanc supradictam ecclesiam sibi usurpaverant, sicuti in diebus illis fiebat, rectum sancti Dionysii recognoscentes, qui dono regum Francorum requirebat, prætermissa omni calumnia reddiderunt. Quin etiam prædictus Richardus, qui penitus ecclesias, uti jam dictum est, de manu laicorum extraxit, sciens istam a regibus prænominatis sancto Dionysio datam prece et imperio Alexandri pape, sub quo ipse permansit, ex integro monachis de Capella habere permisit. Postea vero, tempore Aldeberti archiepiscopi, Dachbertus archipresbyter de sancto Desiderato, qui eam manu laicorum habebat, videns se non posse detinere nisi gratia prioris et aliorum monachorum, qui ecclesiastica **650** sententia recuperaverant, et de potestate calumniatorum eripuerant, absque retinaculo dimisit. Volens autem ipsa ab illis cum amore, dum viveret, habere, impetravit a Radulfo priore, qui tunc temporis aderat, prece supradicti archiepiscopi quatenus eam in vita sua consilio suorum illi concederet, retinens tamen partem de redditibus ecclesiæ propter recognitionem, videlicet vii solidos de feodo presbyterali in Pascha, et in crastina die processionem, et medietatem oblationis in festo sanctæ Mariæ de Augusto, et tertiam partem in festo omnium sanctorum, et in crastina die Natalis Domini similiter, et totum in festo Purificationis præter panes. Hoc autem factum est tali pacto uti post obitum Dachberti monachi ecclesiam immunem haberent; excepto quod si aliquis sacerdos in genere suo succederet qui idoneus ad tale officium haberetur, nutu eorundem monachorum capellanus inde efficeretur, habens eadem quæ capellam antecedentes habuerunt. Quo pacto idem Dachbertus quandam domum in ipsa villa ecclesiæ necessariam cum appendiciis ejus monachis post discessum suum contulit habendam, in qua Rotgerius Baratonus duos censuales nummos habebat, quos et ipse Dachbertus in feodo tenebat. Verumtamen jussit quod si ipsi possent, eodem modo tenerent. Alioquin, reddendo illos, liberam domum haberent. Dedit etiam et quandam vineam in eadem villa. Quapropter Radulfus prior calicem auri et argenti illi dedit. De hac conventionem tres chartæ factæ sunt; quarum una per chirographum divisa, altera pars archipresbytero, altera priori et tradita præter quam unusquisque aliam integram habuit. Hoc autem est actum apud Capellam tempore Philippi Francorum regis et Aldeberti Bituricensis archiepiscopi.

651 XXI.

PASCHALIS II EPISTOLA AD NORICAUDUM EPISCOPUM AUGUSTODUNENSEM.

Ex veteri chartulario ecclesiæ Augustodunensis.
Paschalis episcopus servus servorum Dei dilecto

fratri Norigaudo episcopo ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Quoniam divini dispensatione iudicii ad hujus officii gradum, licet indigni, promoti sumus ut apostolorum principis vices in Ecclesie regimine teneamus, elaborandum nobis est et annitendum omnino ut in constituendis ecclesiasticis negotiis ejus monita et institutiones devotione fidelissima et fide devotissima imitemur. Cujus fides precipua et dilectio spectata Deo exstitit adeo ut in ejus singulariter fidei stabilitate immobili pretioso sanguine suo redemptam suam Dei Filius statuere et confirmare voluerit Ecclesiam dicens: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Cui etiam tantam potestatis prerogativam concessit ut ejus arbitrio in cælo et in terra vel liganda solverentur vel solvenda solverentur. Quam potestatis sue successionem ipse beato Clementi et per eum omnibus concessit qui ejus sedi juste præsidere et Ecclesiam Dei canonice studuerint ordinatione disponere. Cujus nos fidei auctoritate muniti, tibi, dilecte frater Norigaude, omnibusque tibi canonice successoribus confirmamus omnia quæ ad Eduensem Ecclesiam, in qua te canonice credimus ordinatum, pertinere videntur, tam in ecclesiis, parochiis, cæmeteriis, presbyteris, cunctisque ecclesiasticis ordinibus, quam etiam prædiis aliisque omnibus possessionibus mobilibus et immobilibus quæ acquisita sunt vel juste acquiri poterunt, ut hæc omnia tibi quisque successoribus ita libere possidere liceat sicut antecessor tuus in uno die ante suum obitum quiete et juste ac possedisse probantur. Illud autem apostolica 652 auctoritate statuimus, ut nulli presbytero vel viventi vel morienti, seu ad aliam religionem vel ad quietam vitam transeunti, liceat res quas a die ordinationis sue in ecclesia in qua est ordinatus conquirere poterit, auferre vel minuere; sed intacta ea et illibata in ipsa in qua conquisita sunt permittat ecclesia remanere. Illos etiam qui a vobis excommunicati, vel ab officiis divinis pro suis fuerint excessibus remoti, ne aliquis in communionem recipere, vel in officiis præsumat restituere, eadem auctoritate prohibemus. Statuimus quoque ut pro sepulture quidem loco vel spatio nullum penitus ab aliquo pretium exigatur Pro redemptione vero peccatorum, morientes in ecclesia in qua fidei sacramenta acceperunt eleemosynam dare secundum apostolica decreta statuimus omnino et confirmamus. Si quis autem ad alia vivens sive moriens se conferre voluerit, de eo quod pro salute anime sue dare disposerit, secundum apostolica decreta matri ecclesie partem relinquat. Si qua sane ecclesiastica secularisve persona contra hanc nostre constitutionis paginam præsumptuose venire tentaverit, hujusmodi, ut sacrilegii reum, a liminibus sancte Dei Ecclesie arcendum judicamus et confirmamus. Cunctis autem eidem ecclesie justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud bonorum retributorem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Scriptum per manum Joannis scriniarii sacri Lateranensis palatii.

Ego Paschalis episcopus catholice Ecclesie subscripsi.

Ego Walterius indignus Albanensis Ecclesie subscripsi.

Ego Albertus cardinalis tituli sancte Savine subscripsi.

Ego Bernardus indignus cardinalis tituli sancti Grisogoni subscripsi.

Ego Albericus Dei gratia humilis presbyter tituli Apostolorum ad Vincula roborando subscripsi.

Ego Augustinus indignus cardinalis de titulo sanctorum quatuor Coronatorum subscripsi.

Datum Laterani per manum Leonis scriptoris

A XVIII Kal. Maii, indictione octava, anno Dominicæ incarnationis 653 millesimo centesimo, pontificatus autem domini Paschalis secundi papæ primo.

XXII.

CONCORDIA MONACHORUM SANCTI BERTINI IN SITHU CUM PAROCHIANIS DE CALAYS.

Ex chartulario monasterii sancti Bertini.

Noverit universitas vestra quod ita convenit inter nos et parochianos nostros magistros ecclesie de Calays, quod leprosi ejusdem parochie proprium habebunt sacerdotem, quem de consilio presbyteri parochialis et assensu burgensium de Calays ibi instituemus; præstabitque sacramentum quod fidelis erit ecclesie sancti Bertini et ecclesie parochiali. Quod ut melius facere possit, magistri eorundem leprosororum annuos redditus decem librarum et assignarunt; quibus debet esse contentus, nec aliquid sibi usurpare quod pertineat ad jus parochiale. Si quis autem iter faciens ad eandem domum causa audiendi missam diverterit et aliquid obtulerit, hoc non capellani, sed leprosororum est. Et si quis parochianorum de Peterse vel de Calays ibi sæpe ad missam venerit, admonitus a presbytero suo si hoc non emendaverit, publice excommunicabitur, et hoc quod obtulerit capellanus leprosororum cum juramento presbytero parochiali restituet, et eum de cætero non recipiet. A nemine quoque idem capellanus pretium accipiet ut ei septenarium vel tricenarium aut anniversarium concedat. Et hoc corporali juramento promittet. Quod si horum prævaricator vel infamis persona inventus fuerit, eum amovebimus, et alium prædicto modo loco ejus substituemus. In cæmeterio itaque leprosororum prædictorum nemo nisi leprosus, vel qui cum eis votum solemne faciens per aliquantum tempus habitum religionis sanus portaverit, poterit sepeliri. De iis quæ infra ambitum habitationis sue, quæ 654 circiter sex mensuras terre continet, coluerint vel nutrierint, decimasolvere non tenebuntur. Actum anno Domini 1202.

XXIII.

MANUMISSIO NICOLAI DE MARISIACO.

Ex archivo regio Parisiensis.

Philippus Dei gratia Francorum rex. Notum facimus universis presentibus et futuris quod nos dilectum nostrum Nicolaum filium Joannis de Marisiaco et Mariæ de Faverolis ipsius uxoris, exhibitorem presentium, hominem nostrum de corpore existentem, ut tonsuram clericalem obtinere valeat, tenore presentium manumittimus intuitu pietatis. In cujus rei testimonium presentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum apud Valles Comitissæ, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, mense Junii.

XXIV.

FORMULÆ VETERES ABSOLUTIONIS POENITENTIÆ.

Ex veteri codice ms. bibliothecæ Regiæ.

Absolutio a pœna et a culpa tempore domini Gregorii undecimi.

Dominus noster Jesus Christus per suam misericordiam te absolvat. Et ego te absolvo a vinculis excommunicationis, a participatione excommunicatorum, et ab omnibus sententiis generalibus a jure vel ab homine seu etiam a canone latis, et ab 655 omnibus transgressionibus, et ab omnibus peccatis tuis de quibus es vere contritus et confessus, vel quæ tibi in memoriam non occurrunt. Dispenso etiam tecum super irregularitate, si quam incurristi immiscendo te divinis qualicunque sententia ligatus auctoritate apostolorum Petri et Pauli, et domini nostri Bo., et sancte matris Ecclesie. Et do tibi plenam indulgentiam omnium peccatorum tuorum, quantum Dominus vult et claves sancte matris

Ecclesie se extendunt, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Item alia forma absolutionis.

Præmisso Confiteor et Misereatur, dicat absolvens:

Et ego auctoritate omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus ac domini nostri papæ, etc., tibi præsentem in sinceritate fidei catholicæ, corde contrito et ore plene confesso, omnium excommunicationum, suspensionum et interdictorum ac irregularitatum inde contractarum, et omnium peccatorum tuorum [tibi do] plenam indulgentiam, quantum claves sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ se extendunt, et etiam auctoritate mihi commissa, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Item alia forma.

Auctoritate omnipotentis Dei Domini nostri Jesu

Christi, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, et domini nostri papæ Bo. et etiam auctoritate qua ego fungor, ego absolvo te a vinculo excommunicationis, si quam incurristi per participationem, vel per levem manuum injectionem, et ab omnibus generalibus sententiis, non tamen per dictum dominum nostrum papam Bo. specialiter reservatis, sed generaliter promulgatis sive ab homine sive a jure, et a sententia suspensionis et interdicti. Et dispenseo tecum in irregularitate, si quam inde contraxisti, celebraudo divina, vel immiscendo te divinis. Et restituo te sacramentis Ecclesiæ et communioni fidelium cum divinis orationibus. Et eadem auctoritate ego absolvo te ab istis peccatis mihi confessis et ab omnibus aliis de quibus non recolis, de quibus, dum recoles, confiteri proponis, et negligentis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

REGINONIS

PRUMIENSIS ABBATIS

DE HARMONICA INSTITUTIONE

MONITUM.

(Apud Gerbert., Script. eccles., de musica.)

Edimus ad fidem duorum apographorum unius ejusdemque codicis bibliothecæ Paulinæ Lipsiæ: quorum alterum mecum communicavit P. Jo. Bapt. Martinius ord. S. Francisci minor. Bononiensis; alterum debeo humanitati Frid. Wilh. Marpurg Berolinensis, industriæ vero ac curæ Cl. Andreæ Béli professoris et bibliothecarii Lipsiæ. Manuscriptum vero ipsum seu autographum cernere haud licuit, ut, quid agendum esset de Tonario huic ad Rathodum Trevirensis archiepiscopum epistolæ adnexæ, deliberarem, dum ejus descriptionem, ob peregrinas veterum musicarum notas, haud erat qui in se susciperet. Interim, quidquid ad manus nostras venit lectoris hic oculis subjicimus.

SYNOPSIS.

1. Occasio ratioque Tonarii huic epistolæ subnexi. — 2. Anomalie modorum seu octo tonorum. — 3. Octo toni seu modi musici. — 4. Tonus et musica naturalis atque artificialis. — 5. Musica in motu corporum cælestium. — 6. Naturalis musica ejusque effectus — 7. Musica artificialis primum in instrumentis. — 8. Musicæ etymon. — 9. Quid vox, quid sonus. — 10. Consonantiæ et intervalla. — 11.

Juxta Pythagoræ inventum. — 12. De septem liberalibus disciplinis. — 13. Chordarum seu intervallo- rum nomina. — 14. Tetrachorda. — 15. Et consonantiæ quas continent. 16. Consonantiarum nomina et generis; — 17. Toni item et minorum intervallo- rum. — 18. Musici practici et theoretici discrimen. — 19. Syllabæ Nonannosane, etc.

INCIPIIT

EPISTOLA DE HARMONICA INSTITUTIONE

MISSA

AD RABBODUM ARCHIEPISCOPUM TREVIRENSEM

A REGINONE PRESBYTERO.

Excellentissimo domino RABBODO, sanctæ Treve- rensis Ecclesiæ archiepiscopo. REGINO devotum obsequium in perpetuum.

1. Cum frequenter in Ecclesiæ vestræ diocesis chorus psallentium psalmodiarum melodiam confusis

resonaret vocibus, propter dissonantiam toni, et pro hujusmodi re vestram venerationem sæpe commotam vidissem, arripui Antiphonarium, et eum a principio usque in finem per ordinem diligenter revolvens, antiphonas, quas in illo adnotatas reperi,